

RIITTÄÄ, ETTÄ ITSE TIETÄÄ KUKA ON
Seksuaalivähemmistöihin kuuluvien nuorten kuurojen
kokemuksia syrjinnästä

Joonas Leppä ja Riika Vähä-Ruona
Opinnäytetyö, kevät 2015
Diakonia-ammattikorkeakoulu
Viittomakielen ja tulkkauksen koulutus
Tulkki (AMK)

TIIVISTELMÄ

Leppä, Joonas ja Vähä-Ruona, Riika. Riittää, että itse tietää kuka on – Seksuaalivähemmistöihin kuuluvien nuorten kuurojen kokemuksia syrjinnästä. Kevät 2015, 50 s., 3 liitettä.

Diakonia-ammattikorkeakoulu, Viittomakielen ja tulkkauksen koulutusohjelma, tulkki (AMK).

Opinnäytetyön tavoitteena oli selvittää, millaista syrjintää seksuaalivähemmistöihin kuuluvat 18–29-vuotiaat nuoret kuurot ovat elämän eri osa-alueilla kohdanneet seksuaalisen suuntautumisensa takia. Tavoitteena oli myös selvittää, identifioituvatko haastateltavat kahteen eri vähemmistöön, eli seksuaalivähemmistöön ja viittomakielisten vähemmistöön, vai kahteen sisäkkäiseen, eli viittomakieliseen seksuaalivähemmistöön.

Tutkimusaineiston keruumenetelmänä käytettiin henkilökohtaisia teemahaastatteluja. Haastateltavia etsittiin sosiaalisen median kautta ja muutamalle kohdeyhmän profiiliin sopivalle lähetettiin henkilökohtaisesti haastattelukutsu. Kolme haastattelua toteutettiin.

Kaksi haastateltavaa oli kokenut syrjintää seksuaalisen suuntautumisensa takia. Syrjintä oli ilmennyt muun muassa pilkkaamisena ja haukkumisena, eikä haastateltavien seksuaalista suuntautumista ollut hyväksytty. Syrjintää oli tapahtunut eniten kouluelämässä ja perheessä. Kaikki haastateltavat identifioituivat vähemmistöihin eri tavalla.

Asiasanat: syrjintä, seksuaalivähemmistöt, kuurot, teemahaastattelu

ABSTRACT

Leppä, Joonas and Vähä-Ruona, Riika.

It is enough to know yourself who you are – Experiences of discrimination against young Deaf and Gay people.

50 p., 3 appendices. Language: Finnish. Spring 2015.

Diaconia University of Applied Sciences. Degree Programme in Sign Language and Interpreting. Degree: Interpreter.

The objective of this thesis was to find out what kind of discrimination young 18–29 year old Deaf and Gay people have experienced in different parts of their life because of their sexual orientation. The aim was also to figure out how the interviewees identify themselves in the minority groups. Are they a part of two different minorities, sexual minority and the deaf community, or do they belong to a nested minority, the Deaf Gay community.

The method used in this thesis was a face-to-face theme interview. The potential interviewees were searched via social media and few interview invitations were sent personally for those who profiled in the focus group. As a result, three interviews were conducted.

According to the results two of the interviewees had experienced discrimination due to their sexual orientation. The types of discrimination were for example jeering and calling names and the sexual orientation of our interviewees was not accepted. The results revealed that most of the discrimination happens in school and inside the family. All the interviewees identified to the minorities in a different way.

Key words: discrimination, sexual minorities, Deaf people, theme interview

SISÄLLYS

1 JOHDANTO	6
2 VÄHEMMISTÖT	8
2.1 Seksuaalivähemmistöt.....	8
2.2 Kuurojen yhteisö.....	11
3 SYRJINTÄ.....	13
3.1 Syrjinnän määrittely	13
3.2 Syrjinnän muodot	14
3.3 Syrjinnän seuraukset.....	16
4 LAINSÄÄDÄNTÖ JA SOPIMUKSET.....	18
4.1 Seksuaalivähemmistöjä koskeva lainsäädäntö	18
4.2 Kuuroja koskeva lainsäädäntö.....	19
4.3 Seksuaalivähemmistöjä ja kuuroja koskeva lainsäädäntö.....	20
4.4 Sopimukset.....	21
5 HAASTATTELUT SYRJINNÄN KOKEMUKSISTA.....	23
5.1 Tutkimuksen tarkoitus ja tutkimuskysymykset	23
5.2 Tutkimusstrategia	25
5.3 Aineiston keruu.....	25
5.4 Haastattelujen toteutus.....	27
6 HAASTATTELUIEN ANALYSOINTI JA TUTKIMUSTULOKSET.....	29
6.1 Syrjintä kouluympäristöissä	29
6.2 Syrjintä perheessä.....	31
6.3 Syrjintä työelämässä	33
6.4 Muu syrjintä	33
6.5 Vähemmistöihin identifioituminen	34
6.6 Keinot selviytyä syrjinnästä	35

7 POHDINTA	36
LÄHTEET.....	39
LIITTEET	46
LIITE 1: Sanasto.....	46
LIITE 2: Haastattelukutsu	48
LIITE 3: Suostumuslomake	50

1 JOHDANTO

10.11.2014 Helsingin Sanomat uutisoi opiskelijasta, jonka opiskelupaikka peruttiin kuurouden takia (Murto 2014). Uutinen synnytti kohua ja aiheesta uutisoitiin paljon mediassa.

28.11.2014 eduskunta äänesti tasa-arvoisesta avioliittolaista Suomessa. Tunteita ja keskustelua herättänyt lakiehdotus hyväksyttiin enemmistäänin 105–92. (Yle Uutiset 2014.)

12.3.2015 eduskunta hyväksyi Suomeen viittomakielilain, joka oikeuttaa viittomakieliset saamaan tietoa omalla kielellään ja velvoittaa viranomaiset lisäämään tietoisuuttaan viittomakielisistä (Kuurojen Liitto ry 2015). Tämä oli suuri askel viittomakielisille kohti kieli- ja kulttuuriryhmänä tunnustamista.

Opinnäytetyömme aiheena on tutkia seksuaalivähemmistöihin kuuluvien nuorten kuurojen kokemuksia syrjinnästä. Työmme käsittelee nimenomaan vain seksuaalisen suuntautumisen vuoksi tapahtuvaa syrjintää. Aihe on hyvin mielenkiintoinen ja opinnäytetyötä tehdessämme sen ajankohtaisuus yhteiskunnassa on korostunut esimerkiksi edellä mainittujen tapahtumien myötä. Tutkielmamme kohteena ovat 18–29-vuotiaat seksuaalivähemmistöihin kuuluvat nuoret kuurot ja tarkoituksenamme oli selvittää ja tuoda esille heidän syrjintäkokemuksiaan. Halusimme myös selvittää yhteisöjen merkitystä, esimerkiksi tuntee-ko haastateltava kuuluvansa kahteen eri vähemmistöön, viittomakieliseen vähemmistöön ja seksuaalivähemmistöön, vai kahteen sisäkkäiseen, eli viittomakieliseen seksuaalivähemmistöön.

Tutkielmamme kohderyhmää, seksuaalivähemmistöihin kuuluvia nuoria kuuroja ei ole tiettävästi Suomessa tutkittu lainkaan syrjinnän näkökulmasta. Olemme käyttäneet pohdintojemme alkutaipaleella tukena kuitenkin kahta tutkimusta, jotka koskevat vähemmistöjä ja syrjintää. ”Mitä kuuluu sateenkaarinuorille Suomessa?” on Katarina Alangon tutkimus nuorten vähemmistökokemuksista sekä sukupuolen ja seksuaalisen suuntautumisen moninaisuudesta. Vuonna 2013

tehdyn tutkimuksen tulokset osoittivat, että 15–25-vuotiaat seksuaali- ja sukupuolivähemmistöihin kuuluvat nuoret kokivat erilaista hyvinvointiinsa vaikuttavaa syrjintää (Alanko 2014). Heli Mikkolan tutkielmassa ”Syrjintä loppukoon” on selvitetty, millaista on viittomakielisten kuurojen kokema syrjintä. Tuloksista kävi ilmi, että syrjintää esiintyy kaikilla elämänalueilla. (Mikkola 2011.)

Opinnäytetyössämme käytämme tietoperustana kirjallisuutta vähemmistöistä ja syrjinnästä sekä perehdymme lainsäädäntöön. Jätämme pois uskonnon näkökulman, sillä sen käsittely veisi liikaa resursseja pääprioriteetiltamme, joka on nimenomaan syrjinnän kokemusten tutkiminen. Työmme on kvalitatiivinen, eli laadullinen tutkimus, jonka olemme toteuttaneet henkilökohtaisina teemahaastatteluina.

Opinnäytetyömme on monesta näkökulmasta hyödyllinen tulkkien ammattikunnalle. Tulkin on tärkeää tuntea asiakaskuntansa ja ymmärtää asiakkaiden kultuuria sekä taustoja. Tulkilta vaaditaan myös suvaitsevaisuutta ja elämän kaikinainen ymmärrystä (Nuolijärvi 2006, 16). Viittomakielen tulkkien ammattieettisissä säännöissä lukee, että tulkirekisteriin kuuluvan tulkin tulee käyttäytyä moitteettomasti, eikä tulkki saa antaa omien mielipiteidensä tai asenteidensa vaikuttaa tulkkaukseen (Suomen Viittomakielen Tulkit ry 2014). Kokemukset seksuaalivähemmistössä elämisestä vaikuttavat ihmisen persoonaan ja käyttäytymiseen, joka puolestaan voi vaikuttaa asiakkaan ja tulkin kohtaamiseen, heidän keskinäiseen vuorovaikutukseensa sekä tulkkaustilanteen sujuvuuteen. Tutkielmasta on hyötyä myös kuurojen yhteisölle sekä seksuaalivähemmistöille, sillä hekin tulevat tietoisiksi syrjinnän kokemuksista. Haastattelumenetelmä on hyödyllinen meille niin asiakkaan kohtaamisen kuin viittomakielisen vuorovaikutuksen ja kielen kannalta.

2 VÄHEMMISTÖT

Vähemmistö on ryhmä, joka erottuu muusta yhteiskunnasta, eikä ryhmällä ole hallitsevaa asemaa. Vähemmistön jäsenet ovat kuitenkin oikeutettuja omaan kulttuuriinsa ja heillä on oikeus tasa-arvoiseen elämään ja osallistumiseen. Vähemmistöt voivat olla esimerkiksi etnisiä tai kielellisiä tai niillä voi olla ominaispiirteitä, jotka erottavat ne selkeästi enemmistöstä. (Moty i.a.)

2.1 Seksuaalivähemmistöt

Käsitteellä seksuaalivähemmistöt tarkoitetaan usein henkilöitä, jotka ovat homoseksuaalisia, biseksuaalisia tai muita ei-heteroseksuaalisia ihmisiä (Alanko 2014, 6). Monet ihmiset kuitenkin kokevat perinteisen homo-, bi- ja heteroseksuaalisuuteen jaottelun rajoittavana ja vanhanaikaisena (Seta 2011). Seksuaalisen suuntautumisen määrittely on ongelmallista, koska kaikilla ihmisillä ei ole tarvetta tai halua identifioida itseään johonkin tiettyyn ryhmään. Ihmisen identiteetti tai identiteetin merkitys voi myös vaihdella elämän aikana. (Lehtonen 1995, 17.) Vaikka määrittely on ongelmallista, arvioiden mukaan noin 5–15 prosenttia väestöstä kuuluu seksuaalivähemmistöihin (Lehto 2010a, 49).

Seksuaalivähemmistöistä voidaan käyttää kirjainlyhennettä hlb (homot, lesbot, bit). Jos puhutaan myös sukupuolivähemmistöistä, kirjainlyhenteen loppuun yhdistetään tiq (transihmiset, intersukupuoliset, queerit). (Alanko 2014, 5.) Seksuaali- ja sukupuolivähemmistö -käsitteiden käyttö on Suomessa merkityksellistä, koska käsitteillä voidaan tuoda esiin se, että hetero-oletukselle (LIITE 1) ja sukupuolinormatiivisuudelle (LIITE 1) pohjautuvassa yhteiskunnassa osa ihmisistä on vielä epätasa-arvoisessa asemassa (Lehtonen 2007, 18–19). Olemme koonneet liitteeksi sanaston (LIITE 1), jossa avaamme lyhyesti opinnäytetyössä käytettäviä termejä ja käsitteitä.

Sukupuolivähemmistöt sekoitetaan usein virheellisesti seksuaalivähemmistöihin (Mäkinen 2012, 8). Sukupuolivähemmistöihin kuuluvat muun muassa transihmiset ja intersukupuoliset (Alanko 2014, 6). Trasek ry:n (LIITE 1) arvion mukaan esimerkiksi transsukupuolisia on Suomessa vain noin promille väestöstä, eli 5000 henkilöä (Mäkinen 2012, 8). Päätimme rajata kohderyhmämme tarkasti ainoastaan seksuaalivähemmistöihin. Sukupuolivähemmistöjen esiintyvyys on vähäistä, joten olisi epätodennäköistä saada tutkielmaamme mukaan sukupuolivähemmistöön kuuluvia. Jos kohderyhmässä olisi mukana esimerkiksi vain yksi sukupuolivähemmistöön kuuluva, hän olisi helposti tunnistettavissa.

Lainsäädännöllisesti seksuaalivähemmistöjen asema on vuosien aikana parantunut, mutta useiden ihmisten suhtautuminen on vielä hyvin kielteistä. Esimerkiksi avioliitto- ja adoptio-oikeudet eivät ole samanlaisia kuin heteroseksuaaleilla ja muilla vähemmistöillä, esimerkiksi kielellisillä vähemmistöillä. (Lehto 2010a, 22.) Käsittelemme seksuaalivähemmistöihin kohdistuvaa lainsäädäntöä tarkemmin luvussa 4 LAINSÄÄDÄNTÖ JA SOPIMUKSET.

Heteroseksuaalisen ihmisen emotionaalinen ja seksuaalinen halu kohdistuu vastakkaiseen sukupuoleen (Lehto 2010a, 17). Vastaavasti ihminen voi olla homoseksuaali, jolloin hän tuntee emotionaalista ja/tai eroottista vetoa pääsääntöisesti samaan sukupuoleen (Vilkkä 2010, 57; Alanko 2014, 5). Setan koulutussuunnittelijana toiminut Outi Tjurin (henkilökohtainen tiedonanto 8.10.2014) ehdotti, että voisimme käyttää opinnäytetyössämme uudempia termejä homo ja homous, jotka eivät niin paljon korosta seksuaalisuutta. Pohdinnan jälkeen päädyimme käyttämään termejä homoseksuaali ja homoseksuaalisuus, joita käytettiin myös käyttämässämme lähdekirjallisuudessa.

Historian alkuaikoina homoseksuaalisuus oli arvostettua ja esimerkiksi kahden miehen väliset avioliitot olivat laillisia ja hyväksytyjä. Vasta kristinuskon leviämisen myötä homoseksuaalisuudesta tuli synty. Lähes 2 000 vuotta homoseksuaaleja on länsimaissa pidetty perversseinä, sairaina tai epänormaaleina. (Heusala 2003, 230–232.)

Erinäiset tutkimukset ovat pyrkineet selvittämään homoseksuaalisuuden syitä, mutta yleispätevää selitystä ei ole löydetty (Heusala 2003, 229). Yli sadan vuoden ajan tieteenalojen edustajat ovat tutkineet homoseksuaalisuutta esimerkiksi lääketieteen ja psykologian näkökulmista. Homoseksuaalisuudelle on löytynyt paljon erilaisia selityksiä, eivätkä saman tieteenalan edustajatkaan ole olleet yksimielisiä vastauksista. Juvosen mukaan lääketieteen ja psykologian selitykset eivät toimi kovinkaan hyvin. Kulttuurissamme elää voimakas ajatus siitä, että ihmisten tulisi olla heteroseksuaalisia. Syitä homoseksuaalisuudelle etsitään sitkeästi, koska heteroseksuaalisuutta pidetään luonnollisena tapana järjestää elämä ja sen ihmis- ja seksuaalisuhteet. Näin ollen homoseksuaalisuuden syiden etsimisen taustalla on lähes aina ajatus homoseksuaalisuuden poistamisesta. (Juvonen 1997, 11–13.) Wolfgang von Goethen mukaan homoseksuaalisuus on yhtä vanhaa kuin ihmiskunta ja sen vuoksi se on luonnollista (Heusala 2003, 230).

Biseksuaalinen henkilö tuntee emotionaalista ja/tai eroottista vetoa molempiin sukupuoliin. Biseksuaalille kohteen sukupuoli ei välttämättä ole merkityksellinen asia. (Alanko 2014, 5.) Biseksuaalisuuden syitä on homoseksuaalisuuden tavoin tutkittu ilman tuloksia. Joidenkin tutkijoiden mielestä seksuaali-identiteetti ei ole stabiili vaan muuttuu ajan myötä. Tutkimuksista on käynyt ilmi, että biseksuaalien seksielämä on rikkaampaa ja aktiivisempaa kuin muiden. (Heusala 2003, 222–223.)

Sukupuoli- ja seksuaalivähemmistöt kohtaavat eriarvoisuutta arjessaan ja lainsäädännössä. Seta ry on vuodesta 1974 toiminut valtakunnallinen ihmisoikeusjärjestö. Kattojärjestön alla toimii 23 jäsenjärjestöä ympäri Suomea. Seta ajaa ihmisoikeuksia, yhdenvertaisuutta ja hyvinvointia niin Suomessa kuin kansainvälisesti. Järjestön tavoitteena on, että ihmiset voisivat elää yhdenvertaisina kansalaisina riippumatta seksuaalisesta suuntautumisesta, sukupuoli-identiteetistä tai sukupuolen ilmaisusta. Seta korostaa, että jokaisella on oikeus määrittellä tai olla määrittelemättä itsensä, perheensä ja ihmissuhteensa. Ihmisoikeustyön ohella Seta tarjoaa koulutustoimintaa, nuorisotyötä, sosiaalityötä ja tukee jäsenjärjestöjen toimintaa. (Seta i.a.) Helsingissä, HeSetan kansalaisjär-

jestössä, on toiminut vuodesta 2013 Viittova Sateenkaari. Ryhmä järjestää pääasiassa tapaamisia ja vapaa-ajan toimintaa viittomakielisille hlbtqi-ihmisille ja heidän ystävilleen. (HeSeta i.a.)

2.2 Kuurojen yhteisö

Viittomakielinen on kuuro, huonokuuloinen tai kuuleva henkilö, jonka äidinkieli tai ensikieli on suomalainen viittomakieli. Tämän määritelmän on muotoillut Kuurojen Liiton viittomakielitoimikunta vuonna 1999. Viittomakielisten ryhmään kuuluvat kuurojen ja huonokuuloisten lisäksi kuulevat jäsenet, jotka ovat omak-suneet suomalaisen viittomakielen varhaislapsuudessaan esimerkiksi vanhemmiltaan tai sisaruksiltaan. Viittomakielisiä on Suomessa noin 5000. He mieltävät itsensä yhdeksi maamme kieli- ja kulttuurivähemmistöistä. (Jokinen 2000, 79–80.)

Kun puhutaan viittomakieltä käyttävistä ihmisistä, on ryhmä laajempi ja kirjavampi (Jokinen 2000, 80). Viittomakieltä käyttäviä on Suomessa arviolta 14 000 (Kuurojen Liitto 2011). Viittomakieltä käyttävien ryhmään kuuluvat viittomakielisten lisäksi myös ne henkilöt, joille suomalainen viittomakieli on valtakielen ohella toinen tai vieras kieli. Viittomakielisten parissa työskenteleville ammatti-ihmisille, esimerkiksi viittomakielen tulkeille, kuurojenpapeille ja kuurojentyöntekijöille suomalainen viittomakieli on toinen kieli, koska se on heidän toiseksi eniten käyttämänsä kieli. Viittomakieli on vieras kieli heille, jotka harrastavat tai opiskelevat sitä omaksi ilokseen. (Jokinen 2000, 80–85.)

Haluamme opinnäytetyössämme keskittyä tutkimaan vain kuuroihin nuoriin kohdistuvaa syrjintää ja rajata pois muut aiemmin mainitut viittomakielisen yhteisön jäsenet. Tämä on tärkein perustelumme käyttää työssämme termejä kuuro ja kuurojen yhteisö. Kuurojen yhteisö on itse hyväksynyt nimitykset kuuro ja viittomakielinen, joten ne ovat yleisestikin hyväksyttävissä (Malm & Östman 2000,11). Jokisen mukaan kuurot ovat kuitenkin huomanneet, että enemmistö kuulevista suhtautuisi positiivisemmin termiin viittomakielinen, koska kuuro-

sanaan liittyy ehkä vielä pelottavia, uhkaavia ja loukkaavia mielleyhtymiä (Jokinen 2000, 79).

Käytämme jatkuvasti kuurojen parissa sanaa kuuro, koska koemme sen neutraalina terminä, johon ei assosioitu loukkaavia mielleyhtymiä. Emme ole koskaan saaneet negatiivista palautetta kuuro-sanankäytöstä. Jokisen, Malmin ja Östmanin näkökulmien mukaan olemme viittomakielen tulkkioiskelijoina sisällä viittomakielisten yhteisössä (Malm & Östman 2000, 13; Jokinen 2000, 85). Suomalainen viittomakieli on toiseksi eniten käyttämämme kieli ja osa jokapäiväistä elämäämme. Vietämme aikaa kuurojen kanssa vapaa-ajallamme, olemme aidosti kiinnostuneita viittomakielisestä kulttuurista ja tuemme yhteisön arvoja. Kuuro-sana on siis neutraali, hyvä ja käyttökelpoinen sana, koska myös kuurot viittaavat sillä itseensä ja ryhmänsä jäseniin. (Malm & Östman 2000, 10.)

Kuurojen yhteisö alkoi muodostua Suomessa Carl Oscar Malmin perustettua Suomen ensimmäisen kuurojen koulun Porvooseen vuonna 1846. Malm on merkittävä henkilö kuurojen kulttuurissa. (Jokinen 2000, 79.) Malmin ensimmäinen oppilas Fritz Hirn ja hänen vaimonsa Maria alkoivat kutsua kuuroja luokseen koolle. Kokoontumisista tuli säännöllisiä ja Hirnit saivat ajatuksen perustaa kuurojen yhdistyksen Turkuun. (Salmi & Laakso 2005, 58–62.) Vähitellen eri puolille Suomea perustettiin kuurojen yhdistyksiä, joita kuurot ovat aikojen alusta saakka kutsuneet ”toiseksi kodikseen”. (Jokinen 2000, 79; Wallvik 2000, 59). Vuonna 1905 perustettiin etu- ja asiantuntijajärjestö Kuurojen Liitto ry, joka ajaa kuurojen ihmisoikeuksia (Jokinen 2000, 79; Kuurojen Liitto ry i.a.). Kuurojen Liitto ja suurin osa paikallisyhdistyksistä toimii edelleen aktiivisina.

3 SYRJINTÄ

Demokraattisessa yhteiskunnassamme on ajatus, että kaikki ovat yhdenvertaisia. Moderni yhteiskuntamme tunnustaa kaikkien kansalaistensa yhtäläisen ihmisarvon, mutta syrjintä sotii näitä keskeisiä arvoja vastaan. (Makkonen 2003, 6.) Lukuisat kansainväliset ihmisoikeusasiakirjat sekä sopimukset kieltävät syrjinnän (Makkonen 2003, 42–43) ja syrjintä on kielletty maamme lainsäädännössä (Yhdenvertaisuuslaki 21/2004). Tutkimuksemme käsittelee tiettävästi ensimmäistä kertaa kokemuksia suomalaisten seksuaalivähemmistöihin kuuluvien nuorten kuurojen kohtaamasta syrjinnästä. Syrjintä ei ole vain vähemmistöjä koskeva ilmiö, koska kuka tahansa voi tulla syrjityksi. Yhteiskunnan toimivuuden kannalta syrjinnän ehkäiseminen on tärkeää. (Lepola 2007, 9.) Tässä luvussa kerromme niin laissa määritellyistä syrjinnän muodoista kuin ulko- ja sisäryhmäsyrjinnästä, moniperusteisesta syrjinnästä, homo- ja bifobiasta sekä mahdollisista syrjinnän seurauksista.

3.1 Syrjinnän määrittely

Syrjinnällä tarkoitetaan ei-hyväksyttävää erottelua, joka saattaa henkilön epäsuotuisampaan asemaan kuin muut. Ei-hyväksyttävä erottelu voidaan määritellä sellaiseksi erotteluksi, joka perustuu niihin ominaisuuksiin, joihin henkilö ei voi omilla valinnoillaan tai teoillaan vaikuttaa. (Scheinin 1996, 8–9.) Syrjintä rikkoo ihmis- ja perusoikeuksia, yhdenvertaisuutta ja tasa-arvoa (Lepola 2007, 9). Syrjityn yhtäläistä ihmisarvoa kiistetään ja syrjivällä käytöksellä uhrilta riistetään hänelle kuuluva oikeus, palvelu tai muu oikeushyvä. Samalla loukataan uhrin identiteettiä. (Makkonen 2003, 8.)

Vuonna 2004 voimaan tulleessa yhdenvertaisuuslaissa kielletään syrjintä iän, etnisen tai kansallisen alkuperän, kansalaisuuden, kielen, uskonnon, vammaisuuden, mielipiteen, terveydentilan, vammaisuuden, sukupuolisen suuntautumisen tai muun henkilöön liittyvän syyn perusteella. Laissa syrjintä on eroteltu

välittömään ja välilliseen syrjintään, häirintään sekä ohjeeseen tai käskyyn syrjiä. (Yhdenvertaisuuslaki 21/2004.)

3.2 Syrjinnän muodot

Niin tasa-arvolaisissa (7 § 1 momentti) kuin yhdenvertaisuuslaissakin (6 § 2 momentti) on kielletty sekä välitön, että välillinen syrjintä (Ahtela, Bruun, Koskinen, Nummijärvi & Saloheimo 2006, 34). Välittömällä syrjinnällä tarkoitetaan sitä, että henkilöä kohdellaan epäedullisesti verrattuna muihin, kun taas välillisellä syrjinnällä tarkoitetaan näennäisesti puolueetonta päätöstä, tekoa tai perustetta, joka kuitenkin johtaa syrjiviin vaikutuksiin (Scheinin 1996, 11; Ahtela yms. 2006, 34–35; Lepola 2007a, 11). Jos esimerkiksi kaksikerroksiseen rakennukseen rakennetaan hissien sijasta portaat, ei portaiden rakentaminen suoraan ole syrjintää. Kuitenkin hissien puuttuminen johtaa siihen, että toiseen kerrokseen ei pääse pyörätuolilla. Toisin sanoen välitön syrjintä perustuu toiminnan tarkoitukseen, välillisen syrjinnän kohdalla tulee tarkastella teon vaikutuksia (Mikkola 2011, 25).

Tutkielmassa käsittelemme vähemmistöön kuuluvien henkilöiden kokemaa syrjintää, jolloin tärkeiksi käsitteiksi nousee ulko- ja sisäryhmäsyrjintä. Ulkoryhmäsyrjinnän Makkonen kuvaa syrjinnäksi, jota henkilö kohtaa yhteiskunnan taholta omassa arkielämässään. Kuuroihin kohdistuva audismi (LIITE 1) on hyvä esimerkki ulkoryhmäsyrjinnästä. Sisäryhmäsyrjintää pidetään usein jopa haitallisempana yksilölle, sillä tässä tapauksessa syrjintää harjoittavat ne henkilöt ja yhteisöt, joihin yksilö haluaa samaistua. Tällaista syrjintää voi tapahtua esimerkiksi etnisessä ryhmässä, joka suhtautuu kielteisesti homoseksuaaliseen jäsenensä. (Lepola 2007b, 220; Makkonen 2003, 14.)

Moniperusteiseksi syrjinnäksi määritellään tilanne, jossa henkilö kokee syrjintää useasta eri syystä (Lepola 2007b, 219). Esimerkiksi meidän tutkielmassamme, haastateltavat kuuluvat sekä kieli- ja kulttuurivähemmistöön että seksuaalivähemmistöihin. Pietikäisen ja Luostarisen mukaan on sitä todennäköisempää

joutua syrjityksi mitä useampaan vähemmistöryhmään kuuluu, jolloin syrjintä voi olla myös rajumpaa (Pietikäinen & Luostarinen 1996, 177).

Yksi syrjinnän muoto on homofobia. Termillä homofobia tarkoitetaan vihaa, pelkoa, inhoa tai vastenmielisyyttä seksuaalivähemmistöihin kuuluvia kohtaan (Setälä i.a.). Homofobiset asenteet juontavat juurensa ajoista, jolloin homoseksuaalisuutta pidettiin syntinä, rikoksena ja sairautena (Hekma 2010, 347). Armeston mukaan homofobia sisältää kolme komponenttia, joita ovat pelko vierasta kohtaan, ahdistus kulttuurisesti vieraaksi koettua homoseksuaalisuutta kohtaan ja sukupuoliroolien rikkomisen pelko. (Lehto 2010a, 24.)

Homofobia on läsnä yhteiskunnan rakenteissa monin tavoin. Yleisesti homofobia näkyy homoseksuaaleille annettuna kielteisenä ja negatiivisena leimana, stigma. Stigmatisointia homoseksuaalit kohtaavat arkipäiväisessä elämässään niin lähiympäristöissään kuin koko kulttuurissamme. (Lehto 2010b, 128; Kovero 2010, 178.) Konkreettisemmin homoseksuaalit voivat kohdata homofobiaa sosiaalisissa ympäristöissä haukutusiksi tulemisena. Esimerkiksi koulun pihalla on tavallista kuulla haukkumasanoina ”homo” tai ”hintti”. Tämä heteroseksistinen (LIITE 1) homofobian ilmenemismuoto on vallinnut yhteiskunnassamme jo pitkään. (Kovero 2010, 179.) Homottelu ja homoseksuaalisuuden halveksunta liittyy monien poikien kohdalla oman miehisen identiteetin rakentamiseen (Nissinen 2011, 17). Stokesin mukaan homofobia voi olla biseksuaaleille keino olla paljastamatta omaa seksuaalista suuntautumistaan (Heusala 2003, 223).

Biseksuaaleihin voi kohdistua syrjintää myös homoseksuaalien taholta. Tällöin on kyse bifobiasta. Biseksuaalit voivat siis kohdata syrjintää, pelkoja ja vastenmielisyyttä yhteiskunnan lisäksi myös seksuaalivähemmistöjen sisällä. (Marita Karvinen, henkilökohtainen tiedonanto 11.3.2015.) Vielä 1980-luvulla hetero- ja homoseksuaalit olivat pitkälti sitä mieltä, että ihminen ei voi olla biseksuaali (Heusala 2003, 222).

3.3 Syrjinnän seuraukset

Intentionaalinen eli tarkoituksellinen syrjintä kiistää yksilöiden samanarvoisuuden sekä loukkaa tasa-arvoa, jonka tulisi olla nyky-yhteiskunnan lähtökohtana. Näin syrjintä johtaa poissulkemiseen ja alistamiseen, jotka syrjityssä henkilössä voivat herättää tunteita erilaisuudesta ja huonompiarvoisuudesta. (Makkonen 2003, 19.) Syrjinnän seuraukset, niin intentionaalisen kuin tahattomankin, voivat siksi olla vakavia. Lehtosen mukaan yksinäisyys, normaalina olemisen paine ja kiusaamisen pelko voivat heijastua epäsosiaalisuutena ja itseen kohdistuvana vihana. Nämä tunteet johtavat helposti vertaisryhmästä syrjään vetäytymiseen, itsetuhoisuuteen ja muihin psykologisiin oireisiin. Pahimmassa tapauksessa syrjintä voi johtaa itsemurhaan. (Lehtonen 2007, 28; Lehtonen 1996, 164.)

Myös Alangon tutkimuksesta kävi ilmi, että seksuaalivähemmistöihin kuuluvien nuorten koulumenestys on pitkälti riippuvainen syrjinnästä. Monet nuoret jättävät menemättä kouluun kiusaamisen ja ahdistelun takia, mistä voi seurata koulun keskeyttäminen ja syrjäytyminen. (Alanko 2014, 28.) Heli Mikkolan ”Syrjintä loppukoon” -tutkielmassa haastatteluun vastanneet ovat myös nostaneet esiin syrjinnän koulussa ja siitä koituvat seuraukset. He kokevat, että heidän tietotasonsa on jäänyt huonoksi, koska koulun opettajat eivät ole osanneet viittoa kunnolla tai tulkkauspalvelua ei ole järjestetty. Vastanneet ovat kuvanneet myös tilanteita, joissa opettaja ei ota huomioon tulkkia tai anna tulkin tulkata, jolloin kuuro jää ilman kuulevien saamaa tietoa. (Mikkola 2011, 55–56.)

Homofobialle tyypillinen negatiivinen stigmatisointi voi johtaa moniin psyykkisiin ongelmiin. Verbaalisen ja fyysisen halveksunnan takia homoseksuaalit voivat kokea itsensä ulkopuolisiksi. Heillä on myös heteroseksuaaleja enemmän ahdistuneisuutta, masentuneisuutta ja itsemurha-ajatuksia. (Lehto 2010b, 128–132; Kovero 2010, 178.) Homofobinen ympäristö voi aiheuttaa etenkin homoseksuaaleilla miehillä myös tarpeen teeskennellä heteroseksuaalia suojellakseen itseään. He voivat seurustella tytön kanssa ja tietoisesti harrastaa yleensä pojille tyypillisempiä asioita. Teeskentelystä on kuitenkin haittaa, sillä se pitkitää häpeän tunnetta, eikä aitoa parisuhdettakaan pysty luomaan olematta au-

tenttisesti oma itsensä. (Lehto 2010c, 144.) Kiehteiset asenteet ja syrjintä heikentävät ei-heteroseksuaalien mielenterveyttä, mutta jo pelkkä pelko syrjinnästä voi olla haitallista (Kovero 2011, 181).

4 LAINSÄÄDÄNTÖ JA SOPIMUKSET

Niin seksuaalivähemmistöt kuin kuurotkin ovat Suomessa joutuneet paitsi yhteiskunnan ja ihmisten, myös lainsäädännön syrjimiksi. Laissa on tapahtunut paljon kehitystä parempaan, osittain Yhdistyneiden kansakuntien ja Euroopan unionin ansiosta. Tässä luvussa peilaamme historian ja nykytilanteen kontrastia käsittelemällä seksuaalivähemmistöjä koskevia lakeja, kuuroja koskevia lakeja sekä yleisiä ihmisoikeussopimuksia.

4.1 Seksuaalivähemmistöjä koskeva lainsäädäntö

Suomessa seksuaalivähemmistöt ovat kokeneet syrjintää jo vuosikymmeniä myös lainsäädännön näkökulmasta. Vaikka Suomi on ollut edelläkävijä sukupuolten välisessä tasa-arvossa, on Suomen lainsäädäntö tullut muihin Pohjoismaihin nähden aina jäljessä, kun kyse on seksuaalisen suuntautumisen vuoksi syrjimisestä. Suomessa homoseksuaaliset teot dekriminalisoitiin (LIITE 1) vasta 1971, kun esimerkiksi Ruotsissa sama tapahtui jo vuonna 1944. Homoseksuaalisten tekojen dekriminalisointi Suomessa oli positiivinen asia, mutta samalla tuli kuitenkin voimaan kehotuskielto, eli homoseksuaalisuuden harjoittamisen kehottamisesta tuli rangaistava teko. Kehotuskielto on vaikuttanut etenkin mediaan ja esimerkiksi Yleisradiossa kielto on aiheuttanut ohjelmien lähetyskieltoja ja toimittajien itsesensuuria. Kehotuskielto kumottiin vasta vuonna 1999, jolloin myös homoseksuaalien suojaikäraja laskettiin samaan ikään kuin heteroseksuaalien, 16 vuoteen. Suomessa seksuaalivähemmistöjen elämää on varjostanut myös vasta 1981 kumottu homoseksuaalisuuden sairausluokitus. (Månsson 1984, 331–344; Seta 2011.)

Vuoteen 1996 mennessä kaikissa muissa Pohjoismaissa oli hyväksytty laki rekisteröidystä parisuhteesta, mukaan lukematta Suomea, jossa laki tuli voimaan vuonna 2002 (Finlex i.a.; Laki rekisteröidystä parisuhteesta 950/2001). Muissa Pohjoismaissa on myös voimassa tasa-arvoinen avioliittolaki. Norjassa ja Ruot-

sisä laki tuli voimaan vuonna 2009 ja Tanskassa 2012, kun taas Suomessa laki tulee voimaan vasta 1.3.2017. (Lakivaliokunnan mietintö 14/2014 vp.)

4.2 Kuuroja koskeva lainsäädäntö

Luvussa 4.3 eritellään sekä seksuaalivähemmistöjä että kuuroja koskevia lakeja. On kuitenkin muutamia lakeja, jotka koskevat vain kuurojen vähemmistöä. Esimerkiksi yhdenvertaisuuslain 15 pykälässä veloitetaan parantamaan vammaisen henkilön työllistymis- ja kouluttautumisedellytyksiä. Lain katsotaan edistävän yhdenvertaisuutta, joka puolestaan liittyy läheisesti syrjimättömyyteen. (Yhdenvertaisuuslaki 1325/2014.) Toinen vain tätä vähemmistöä koskeva säädös on perustuslain 2. luvun 17 §, joka takaa oikeuden omaan kieleen ja kulttuuriin. Samassa pykälässä turvataan lailla viittomakieltä käyttävien oikeus tulkitsemis- ja käänösapuun. (Suomen perustuslaki 731/1999.)

Kuten seksuaalivähemmistöjä koskevassa lainsäädännössä, on kuurojenkin historiassa ollut syrjiviä lakeja. Vuonna 1929 säädetyssä avioliittolaissa on kolmannessa luvussa listattu avioesteitä, joita ovat 11 § tylsämielisyys ja mielisairaus. Pykälässä 12 mainitaan erikseen, että kuuromykän ei tule mennä naimisiin toisen kuuromykän kanssa, paitsi jos kuuromykkyys ei ole synnynnäistä. (Avioliittolaki 234/1929.) Vuonna 1944 synnynnäisyys vaihtui perinnöllisyyteen ja vuonna 1969 kuuromykkien avioliittokiello poistui kokonaan (Mikkola 2011, 33).

Viittomakielisten oikeudet omaan kieleen ja kulttuuriin on taattu perustuslaissa, mutta erillistä viittomakielilakia ei vielä ole. Vuonna 2013 asetettiin työryhmä valmistelemaan hallitukselle esitys viittomakieliä koskevaksi suppeaksi yleislaiksi, joka edistäisi viittomakielisten kielellisiä oikeuksia. Hallituksen esitys annettiin eduskunnan käsiteltäväksi 4.12.2014 ja se hyväksyttiin eduskunnan täysistunnossa 12.3.2015. Tavoitteena on säätää laki keväällä 2015. (Kuurojen Liitto ry 2015.) Viittomakielilain keskeisimpiä tavoitteita ovat viittomakielisten tunnustaminen kieli- ja kulttuuriryhmänä sekä viranomaisten tietoisuuden lisäämi-

nen viittomakielistä (Oikeusministeriö i.a.). Myös perusopetuksen, lukion, ammatillisen koulutuksen ja muun koulutuksen turvaaminen viittomakielisille heidän omalla äidinkielellään on yksi lain sisällöistä (Viittomakielilakia valmistelevan työryhmän mietintö 2014).

4.3 Seksuaalivähemmistöjä ja kuuroja koskeva lainsäädäntö

Monet syrjintää koskevat lait kattavat molemmat opinnäytetyössämme käsittelemämme vähemmistöt. Niin homoseksuaalien kuin kuurojenkin pakkosterilointi oli voimassa vuosina 1935–1970. Laki koski molempia vähemmistöjä, sillä niiden jäsenet kuuluivat laissa määriteltyihin tylsämielisiin, vähämielisiin ja mielisairaisiin. (Mikkola 2011, 51.) Pakkosteriloinnin poistumisen jälkeen on tapahtunut myös muita positiivisia asioita. Vuonna 2001 tuli voimaan työsopimuslaki, jonka toisessa luvussa on eritelty työnantajan velvollisuudet. Lain toisen luvun 2 § koskee syrjintäkieltoa ja tasapuolista kohtelua:

Työnantaja ei saa ilman hyväksyttävää perustetta asettaa työntekijöitä eri asemaan iän, terveydentilan, vammaisuuden, kansallisen tai etnisen alkuperän, kansalaisuuden, sukupuolisen suuntautumisen, kielen, uskonnon, mielipiteen, vakaumuksen, perhesuhteiden, ammattiyhdistystoiminnan, poliittisen toiminnan tai muun näihin verrattavan seikan vuoksi. (Työsopimuslaki 55/2001.)

Tässä laissa on siis kielletty syrjintä niin vammaisuuden, kielen kuin sukupuolisen suuntautumisen takia.

Vuonna 2004 tuli voimaan yhdenvertaisuuslaki, jossa syrjintä kielletään aiemmin perustuslaissa (6 §) määriteltyjen seikkojen lisäksi myös sukupuolisen suuntautumisen perusteella. Kuitenkin vuonna 2015 tammikuussa tuli voimaan yhdenvertaisuuslain uusi versio, jossa sukupuolinen suuntautuminen on vaihdettu seksuaaliseen suuntautumiseen (8 §). Yhdenvertaisuuslaissa on kielletty syrjintä myös muun muassa kielen ja vammaisuuden perusteella. (Yhdenvertaisuuslaki 21/2004; Yhdenvertaisuuslaki 1325/2014.) Laki siis koskee molempia käsittelemiämme vähemmistöjä. Perustuslaissa toisen luvun 6 pykälässä on myös mainittu, että kielen ja vammaisuuden perusteella eri asemaan asettaminen on kielletty. Laissa kielletään syrjintä myös muun henkilöön liittyvän syyn

perusteella, mutta sukupuolista tai seksuaalista suuntautumista siinä ei erikseen ole mainittu. Perustuslain 2 luvun 22 § velvoittaa julkisen vallan turvaamaan perusoikeudet ja ihmisoikeudet (Suomen perustuslaki 731/1999.) Näin ollen lain tulisi kattaa kaiken syrjinnän valvominen ja siihen puuttuminen.

Myös rikoslain 11 luvun 11 § kieltää syrjinnän muun muassa vammaisuuden, kielen ja sukupuolisen suuntautumisen takia. Lain 47 luvussa on 3 pykälässä samoilla perusteilla kielletty erikseen työsyryntä. Molempien pykälien mukaan lain rikkomisesta, eli syrjinnän harjoittamisesta, voi saada sakon tai joutua vankilaan enintään kuudeksi kuukaudeksi. (Rikoslaki 885/2009.)

4.4 Sopimukset

Lakien lisäksi on myös sopimuksia, jotka kieltävät syrjinnän. Monet sopimusten artiklat ovat vaikuttaneet Suomen lainsäädäntöön, joista hyvänä esimerkkinä on YK:n vammaisten henkilöiden oikeuksia koskeva yleissopimus, jonka Suomi allekirjoitti maaliskuussa vuonna 2007. Eduskunta hyväksyi sopimuksen 3.3.2015 ja päätti, että se ratifioidaan heti, kun viimeisimmätkin lait on saatu muutettua sopimusta vastaaviksi (Suni 2015). Sopimus ajaa muun muassa viittomakielten ja niiden käyttäjien asemaa. Artikla 2 rinnastaa viittomakielet puhutuihin kieliin ja artikla 9 velvoittaa tarvittaessa järjestämään koulutetut viittomakielen tulkit esteettömyyteen vedoten. Myös artikla 21 vaatii hyväksymään viittomakielet virallisessa vuorovaikutuksessa sekä tunnustamaan viittomakielet ja edistämään niiden käyttöä. (YK:n yleissopimus vammaisten henkilöiden oikeuksista 2006.)

Suomessa 23.3.1976 voimaan tulleessa kansalaisoikeuksia ja poliittisia oikeuksia koskevassa kansainvälisessä yleissopimuksessa kielletään syrjintä kahdessa artiklassa. Artikla 2 sitouttaa sopimusvaltiot takaamaan ihmisoikeudet jokaiselle yksilölle muun muassa ilman kieleen perustuvaa syrjintää. Artiklassa on mainittu myös muuhun asemaan perustuva syrjintä. Saman sopimuksen artikla 26 oikeuttaa kaikki ihmiset yhdenvertaisesti lain suojaan ilman artiklassa 2 mai-

nittuihin tekijöihin perustuvaa syrjintää. (Kansalaisyhteisöjä ja poliittisia oikeuksia koskeva kansainvälinen yleissopimus 1976.) Samana vuonna tuli tammi-kuussa voimaan taloudellisia, sosiaalisia ja sivistyksellisiä oikeuksia koskeva kansainvälinen yleissopimus, jossa veloitetaan takaamaan sopimuksessa mainitut oikeudet ilman syrjintää muun muassa kielen tai muun seikan perusteella (Taloudellisia, sosiaalisia ja sivistyksellisiä oikeuksia koskeva kansainvälinen yleissopimus 1976).

Suomi on ollut vuodesta 1989 asti jäsenenä Euroopan neuvoston ihmisoikeusjärjestössä, jonka ihmisoikeussopimus tuli voimaan vuonna 1950 Roomassa (Mikkola 2011, 36–37). Sopimuksen artikkelit 5 ja 6 koskevat vapaudenriistoa ja siihen johtaneiden syiden kertomista. Molemmissa artikloissa sanotaan, että vapaudenriiston kohteeksi joutuneen on saatava tieto hänen ymmärtämällään kielellä. Artiklassa 6 vielä tarkennetaan, että henkilöllä on oikeus maksuttomaan tulkkiin, jos hän ei ymmärrä tuomioistuimessa käytettävää kieltä. Artiklassa 14 kielletään syrjintä samoin perustein kuin muissakin sopimuksissa, muun muassa kielen tai jonkin muun aseman perusteella. (Euroopan neuvoston ihmisoikeussopimus 1950.) Tässäkään sopimuksessa ei siis erikseen mainita sukupuolista tai seksuaalista suuntautumista.

Euroopan unionin perusoikeuskirja puolestaan määrittää syrjinnän kieltävässä artiklassa 21 kielen ja vammaisuuden lisäksi myös sukupuolisen suuntautumisen yhdeksi niistä tekijöistä, joiden perusteella syrjintää ei saa harjoittaa (EU:n perusoikeuskirja 2000). Myös 27.3.2000 voimaan tullut EU:n työsyryntädirektiivi kieltää syrjinnän kielen ja vammaisuuden lisäksi sukupuolisen suuntautumisen perusteella (Neuvoston direktiivi 2000/79/EY). Vaikka direktiivi keskittyy työssä ja ammatissa toimimisen tasavertaisuuteen, on se ollut pohjana Suomessa säädetyille laeille, esimerkiksi yhdenvertaisuuslailla (Mikkola 2011, 39).

5 HAASTATTELUT SYRJINNÄN KOKEMUKSISTA

Tässä luvussa esittelemme opinnäytetyömme tutkimuskysymykset, tutkimuksen tarkoituksen, tutkimusstrategian, aineiston keruun ja analyysin menetelmät sekä haastattelujen toteutuksen. Opinnäytetyötä tehdessämme oli jo alusta alkaen selvää, että keräämme tutkimusaineiston haastatteluina. Haastatteluissa on mahdollisuus vuorovaikutukseen ja näin vastauksista saa kehonkielen sekä eleiden kautta enemmän informaatiota kuin kirjallisen kyselytutkimuksen kautta. Suomen kieli on tutkimusjoukollemme vieras kieli ja koemme, että henkilökohtaisesta ja vaikeasta aiheesta on helpompi puhua omalla äidinkielellään. Tee-mahaastattelu tuntui luontevalta metodilta, sillä halusimme tilanteesta keskustelemaan ja vuorovaikutuksellisen.

5.1 Tutkimuksen tarkoitus ja tutkimuskysymykset

Opinnäytetyömme lähtökohtana on selvittää ja tuoda esille seksuaalivähemmistöihin kuuluvien nuorten kuurojen kokemuksia syrjinnästä. Tutkimme syrjinnän eri muotoja, eli millaista syrjintää kohderyhmäämme on kohdistunut. Olemme jakaneet syrjinnän kokemukset elämän eri osa-alueisiin. Keskitymme tuloksissa tapauksiin, joissa syrjintää on tapahtunut juuri seksuaalisen suuntautumisen vuoksi.

Haluamme selvittää syrjinnän eri muotojen lisäksi myös yhteisöjen merkitystä. Tunteeko haastateltava siis kuuluvansa kahteen eri vähemmistöön, seksuaali- ja viittomakielisten vähemmistöön, vai kahteen sisäkkäiseen, eli viittomakieliseen seksuaalivähemmistöön. Elävätkö haastateltavamme niin sanotusti kahdessa eri maailmassa vai identifioituvatko he taustalla olevan yhteisön sisällä toiseen vähemmistöön. Näiden tavoitteiden pohjalta tutkimuskysymyksiksi muodostuivat seuraavat:

1. Millaista syrjintää seksuaalivähemmistöihin kuuluvat nuoret kuurot ovat kokeneet seksuaalisen suuntautumisen takia?
2. Kokevatko seksuaalivähemmistöihin kuuluvat nuoret kuurot kuuluvansa kahden eri vähemmistöön vai vähemmistöön vähemmistössä?

Työmme on yhteiskunnallisesti merkittävä, koska Suomessa ei ole tiettävästi tutkittu kohderyhmäämme kohdistuvaa syrjintää. Aiheemme on ajankohtainen ja vähemmistöjen tilanne yhteiskunnassamme on ollut jatkuvasti esillä. Kuten johdannossa mainitsimme, mediassa seksuaalivähemmistöt ja viittomakieliset ovat viime vuosina saaneet runsaasti näkyvyyttä sekä positiivisesti että negatiivisesti uutisoituina.

Haluamme kehittää opinnäytetyöllämme tulkkien yleistietoa ja tietoisuutta käsittelemistämme vähemmistöistä sekä niiden tilanteesta. Tulkin on tärkeää tuntee asiakkaidensa kulttuureja ja taustoja, eivätkä tulkin henkilökohtaiset mielipiteet tai asenteet esimerkiksi seksuaalivähemmistöön kuulumisesta saa vaikuttaa asiakkaan kohtaamiseen tai tulkkaukseen. Kielen osaamisen ja kulttuuritunteuksen lisäksi tulkilta vaaditaan vankkaa yleissivistystä ja laajaa kiinnostusta ajankohtaisiin aiheisiin (Suomen kääntäjien ja tulkkien liitto i.a.).

Hypoteesina eli ennako-odotuksena opinnäytetyössämme on, että jokaiseen vähemmistöön kohdistuu jonkinlaista syrjintää, kuten esimerkiksi Alangon (2014) ja Mikkolan (2011) tutkimuksista ilmeni. Koska seksuaalivähemmistöihin kuuluviin nuoriin kuuroihin kohdistuvaa syrjintää ei ole tiettävästi Suomessa tutkittu, ei mahdolliseen syrjintään välttämättä ole ymmärretty puuttua. Tutkimuksemme antaa siis mahdollisuuden puuttua ongelmiin ja epäkohtiin, joita haastattelujen tuloksista ilmeni.

5.2 Tutkimusstrategia

Tutkimuksemme on laadullinen eli kvalitatiivinen tutkimus. Kvalitatiivinen tutkimus on menetelmäsuuntaus, jossa pyritään kokonaisvaltaisesti ymmärtämään kohteen laatua, ominaisuuksia ja merkityksiä. (Jyväskylän yliopisto i.a.)

Työmme aineiston keruu on toteutettu teemahaastatteluina. Teemahaastattelu kulkee eteenpäin ennalta pohdittujen ja määriteltyjen teemojen pohjalta (KvaliMOTV 2006). Teemahaastattelua voi ajatella keskusteluna, jolla on etukäteen päätetty tarkoitus (Tilastokeskus i.a.). Haastattelun kysymykset eivät siis ole tarkkoja, yksityiskohtaisia ja valmiiksi muotoiltuja, vaan haastattelu etenee joustavasti ilman ennalta määritettyä etenemisreittiä (KvaliMOTV 2006). Vaikka etenemisreittiä ei ole ennalta määritetty, on tärkeää, että haastattelija pystyy hallitsemaan haastattelun rakennetta ja kulkua, eikä haastateltava itse pääse johdattelemaan haastattelua kertomuksellaan (Tilastokeskus i.a.).

Laadullisessa tutkimuksessa rajoitetaan joissain määrin hankittavan aineiston määrää. Teemahaastattelussa käsitellään vain tiettyjä teemaan oletettavasti liittyviä seikkoja. Kuitenkin turha aineisto suurimmaksi osaksi karsitaan pois vasta haastattelua analysoitaessa. (Alasuutari 2011, 51.)

5.3 Aineiston keruu

Tietoperustan lähdemateriaalina käytimme kirjallisuutta liittyen seksuaalivähemmistöihin, kuuroihin, syrjintään ja lainsäädäntöön. Työmme sisältää myös henkilökohtaisia tiedonantoja ja elektronisia lähteitä. Olemme käyttäneet tietoperustan pohjana mahdollisimman tuoretta ja luotettavaa materiaalia. Kirjallisuuden jatkuvan hankinnan aikana kohdallemme osui useita epäluotettavia lähteitä. Lähdekritiikki on tutkijan moraalinen velvollisuus. Tiedon pitää siis tarkastetusti olla luotettavaa ja soveltuvaa. (Kohti tutkivaa ammattikäytäntöä 2010, 12.) Kirjallisuutta suomalaisista seksuaalivähemmistöihin kuuluvista kuuroista ei löytynyt, joten käytimme kattavasti kirjallisuutta sekä kuuroista että seksuaalivä-

hemmistöistä. Vaikka tarkkaa materiaalia ei kohderyhmästämme löytynyt, olemme tyytyväisiä tietoperustan sisältöön ja luotettavuuteen.

Tutkimusaineiston keräsimme henkilökohtaisten teemahaastattelujen kautta. Haastattelujen teemat painottuivat syrjintään elämän eri osa-alueilla. Teemat olivat syrjintä kouluympäristöissä, perheessä ja työelämässä sekä muu syrjintä ja keinot selviytyä syrjinnästä. Yksi teema käsitteli kahteen vähemmistöön identifioitumista.

Lähetimme suomenkielisen haastattelukutsun (LIITE 2) viittomakielisille seksuaali- ja sukupuolivähemmistöihin kuuluville tarkoitetussa suljetussa Facebook-ryhmässä 21.10.2014. Lähetimme muutamia henkilökohtaisia haastattelukutsuja ihmisille, joiden tiesimme kuuluvan kohderyhmään. Käytimme haastattelukutsussa termiä homoseksuaali, mutta ajan myötä opimme käyttämään oikeaoppisesti termiä ”seksuaalivähemmistöön kuuluva”. Emme usko tämän saaneen aikaan väärinkäsityksiä, koska kerroimme haastattelukutsussa erikseen seksuaalivähemmistöryhmät, joista haastateltavia etsimme.

Liitimme haastattelukutsuun videotervehdyksen (LIITE 2), jossa haastattelun tavoite ja tarkoitus myös tiivistettiin lyhyesti viittomakielelle. Halusimme tarjota kohderyhmälle mahdollisuuden saada haastattelusta informaatiota heidän äidinkielellään. Viittomakielisen videotervehdyksen tarkoitus oli myös paljastaa kasvomme kohderyhmälle ja saada heille rento ja luotettava olo. Ajattelimme, että kynnyksellä ottaa yhteyttä ja ilmoittautua haastatteluun olisi videon myötä alhaisempi.

Tavoitteenamme oli saada viisi haastattelua toteutettua. Saimme kerättyä kolme haastateltavaa, joka oli etukäteen ohjaavan lehtorimme kanssa mietitty vähimmäismäärä. Eettisistä syistä emme paljasta, minkä väljän kautta haastateltavat ilmoittautuivat, Facebook-kutsun vai henkilökohtaisten kutsujen kautta.

5.4 Haastattelujen toteutus

Toteutimme kaikki haastattelut tammikuussa 2015. Ennen varsinaisia haastatteluja testasimme haastattelun toimivuutta toisiimme. Huomasimme haastattelutekniikassa, -kysymyksissä ja kysymysten asettelussa puutteita sekä tärkeitä seikkoja, joita tulisi käsiteltävissä teemoissa korostaa. Testaaminen auttoi myös hahmottamaan, että haastattelut voivat olla hyvinkin erilaisia rakenteeltaan ja sisällöltään.

Kaikki haastattelut toteutettiin videopuhelun välityksellä Skype-ohjelmaa käyttäen. Haastattelut tehtiin pienessä ja suljetussa huoneessa, jossa paikalla olimme vain me haastattelijat. Huoneen pienestä koosta johtuen haastateltavat näkivät koko tilan ja suljetun oven. Tilaratkaisu oli etukäteen mietitty eettisestä näkökulmasta. Ennen jokaisen haastattelun alkua testasimme järjestelmäkameran videotallennuksen ja tietokoneen tallennusohjelman toimivuuden. Halusimme poistaa mahdolliset teknisistä ongelmista johtuvat sattumat, joten tallensimme haastattelut sekä kameralla että tallennusohjelmalla. Kävimme myös läpi haastattelun rungon ja teemat, jotka olivat paperilla edessämme haastattelujen ajan muistin tukena. Haastatteluja ennen jaoimme haastattelurungon teemat vastuualueisiin. Haastatteluissa kuitenkin tuimme toisiamme koko ajan sekä esitimme lisäkysymyksiä vastuualueista huolimatta.

Haastattelujen alussa kertosimme haastateltaville työmme tarkoituksen ja vaitiolovelvollisuuden. Näytimme suostumuslomakkeen (LIITE 3) web-kamerassa ja viitoimme lomakkeen tärkeimmät sisällöt varmistaaksemme, että haastateltavat ymmärtävät mihin suostuvat. Korostimme vaitiolovelvollisuutta ja teimme selväksi, että haastateltavia ei voi lopullisesta työstä tunnistaa. Kerroimme tarkkaan haastateltaville, että emme paljasta heidän nimeään, ikäänsä tai asuin-kaupunkiaan. Kerroimme, että haastattelu kuvataan ja tallennetaan, jotta voimme palata siihen analyysivaiheessa, jonka jälkeen tallenteet tuhotaan. Lähetimme suostumuslomakkeet jälkikäteen kaikille haastateltaville allekirjoitettavaksi.

Aiheet ja teemat, joita haastatteluissa käytiin läpi, olivat arkaluontoisia. Yritimme heti alussa luoda tilanteeseen rennon tunnelman vapaalla keskustelulla. Kerroimme, että kaikkiin kysymyksiin haastateltavan ei ole pakko vastata, jos kysymys tuntuu liian henkilökohtaiselta tai vaikealta. Mielestämme onnistuimme hyvin pitämään haastatteluissa luotettavan ja mukavan ilmapiirin. Haastateltavat vastasivat myös vaikeisiin kysymyksiin ja jatkoivat kanssamme vapaata keskustelua haastattelujen jälkeen.

Skype oli hyvä ohjelma haastatteluihin, sillä kaikki haastateltavat osasivat käyttää sitä ja olivat ennenkin viittoneet Skype'n välityksellä. Ainoa huono puoli Skype'n käytössä oli, että kuvanlaatu oli välillä huono ja video saattoi aika ajoin pysähdellä. Mielestämme vuorovaikutus kuitenkin oli yhtä aitoa web-kameran kautta, kuin se olisi ollut kasvokkain paikalla ollessakin. Haastattelut kestivät kukin 10–20 minuuttia. Tallensimme haastatteluvideot varmuuden vuoksi kahteen paikkaan, jotka olivat molemmat salasanoilla suojattuja, joten ulkopuoliset eivät niitä pääse näkemään.

6 HAASTATTELUJEN ANALYSOINTI JA TUTKIMUSTULOKSET

Haastattelimme kolmea seksuaalivähemmistöön kuuluvaa nuorta kuuroa. Eettisyyden vuoksi rajasimme tarkasti haastateltavista annettavaa informaatiota. Emme kerro haastateltavien tarkkaa ikää tai asuinpaikkaa. Pohdinnan jälkeen päätimme myös olla kertomatta haastateltavien sukupuolta, jotta haastateltavat pysyvät varmasti nimettöminä ja tunnistamattomina. Siksi kutsumme haastateltavia haastateltava A, B ja C:ksi. Sitaateissa käytämme suomenkielisiä käännöksiä, koska glossauksista (LIITE 1) olisi voinut näkyä haastateltavien viittomistyyliä, käsialat ja maneerit, joista heidät olisi voinut tunnistaa. Käytämme sitaatteja, jotka eivät loukkaa haastateltavien anonymiteettejä.

Olemme käyttäneet aineiston analyysissä teemoittelua. Teemoittelussa laadullinen aineisto pilkotaan ja ryhmitellään erilaisten aihepiirien mukaan (Kajaanin ammattikorkeakoulu i.a.). Katsoimme haastattelutallenteet useaan otteeseen ja litteroimme haastatteluista vain pääkohdat ja olennaisimmat asiat. Karsimme samalla turhan aineiston pois. Olemme jaotelleet tulokset ennalta pohdittuihin teemoihin. On huomioitava, että tuloksia ei voi yleistää, sillä kolmen henkilön vastauksista ei saa pätevää keskiarvoa sovellettavaksi suurempaan joukkoon. Vastauksissa oli samankaltaisuuksia, mutta saturaatiopistettä ei tullut vastaan, koska jokaisessa haastattelussa nousi esiin myös jotain uutta.

6.1 Syrjintä kouluympäristöissä

Ensimmäisessä teemassa käsitelimme syrjintää kouluissa ja myöhemmissä opinnoissa. Asenteiden ja normien luojana koulun merkitys on huomattava, koska lapset ja nuoret viettävät suurimman osan ajastaan kouluympäristöissä. Aiemmista tutkimuksista on käynyt ilmi, että seksuaali- ja sukupuolivähemmistöihin kuuluvat lapset ja nuoret ovat muita suuremmassa vaarassa altistua syrjinnälle. Syrjintää voi tapahtua sekä muiden koululaisten että opettajien toimesta. Alangon tutkimuksessa merkittävä osa vastaajista uskoi, että kouluympäris-

tön asenteet vaikuttivat heidän avoimuuteensa ja seksuaalisen suuntautumisen ilmaisuun. Seksuaalisen suuntautumisen salaaminen perustuu itsesuojaamiseen. Ihminen salaa suuntautumistaan, koska pelkää kiusatuksi tulemista, syrjintää ja väkivaltaa. (Alanko 2014, 26–27.) Kuten jo tietoperustassa totesimme, syrjinnän kokemuksista voi seurata esimerkiksi itseen kohdistuvaa vihaa ja syrjään vetäytymistä. Kokemukset voivat vaikuttaa negatiivisesti nuoren koulunesteytykseen. (Lehtonen 2007, 28.)

Kaikki haastateltavamme, A, B ja C, ovat käyneet kuurojen peruskoulun ja suorittaneet peruskoulun jälkeen toisen asteen koulutuksen yleisoppilaitoksissa. Vain yksi haastateltavista oli kokenut kouluaikana syrjintää seksuaalisen suuntautumisen takia. Haastateltava B:tä kiusattiin haukkumalla ja pilkattiin esimerkiksi hänen vaatetuksensa takia, ja hän joutui paljon puolustelemaan ja selittelemään seksuaalista suuntautumistaan. Haastateltava B oli vielä epävarma seksuaalisesta suuntautumisestaan peruskoulussa. Myös haastateltava A tiedosti pukeutuneensa peruskoulussa eri tavalla kuin muut nuoret, mutta ei joutunut syrjinnän kohteeksi. Haastateltava C ei kokenut syrjintää koulussa.

Lehtonen on tutkinut nuorten seksuaalisuutta ja sukupuolta koulun käytännöissä. Lehtosen mukaan homottelu ja kiusaaminen kouluissa on yleistä, mutta todellisten homo- ja biseksuaalien kohtaamiseen ei usein olla valmiita. Homo- tai biseksuaalin kohtaaminen saatetaan kokea uhkana ja sitä kieltäydytään ottamasta todesta. Jos ihmisen oma seksuaalisuus on epämääräinen, voi toisen ihmisen itsetietoinen seksuaalisuus vaikuttaa uhkaavalta tai häiritsevältä. Lehtosen tutkimuksen nuorista osa oli avoimesti homo- ja biseksuaalisia, eivätkä kaikki olleet kokeneet kielteistä kohtelua tai torjuntaa. On myös mahdollista, että kiusaaminen loppuu, jos kiusattava kertoo avoimesti seksuaalisesta suuntautumisestaan. (Lehtonen 2003, 163.)

Haastateltava A ei kokenut syrjintää koulussa, ja kun hän kertoi avoimesti seksuaalisesta suuntautumisestaan, eivät ihmiset reagoineet siihen negatiivisesti. Ympäriällä olevat ihmiset olivat etukäteen aavistelleet haastateltavan seksuaalista suuntautumista. Voi olla, että haastateltava A oli jo peruskoulussa seksuaali-

sesta suuntautumisestaan niin varma ja itsetietoinen, ettei ole tästä syystä kohdannut syrjintää. Haastateltava B puolestaan kertoi, että joutui jatkuvasti kiusaamisen ja pilkan kohteeksi. Hän oli reagoinut kiusaamiseen selittelemällä seksuaalista suuntautumistaan. Voi olla, että haastateltava B antoi itsestään epäitsevarman kuvan selittelemällä suuntautumistaan ja joutui tämän takia syrjinnän kohteeksi.

Tuloksista voi päätellä, että haastateltava B oli kokenut peruskoulussa sisäryhmäsyrjintää, koska syrjintä oli tapahtunut kuurojen koulussa. Haastateltaviamme kukaan ei ollut kokenut syrjintää toisen asteen oppilaitoksissa. Alangon tutkimuksessa todettiin, että avoimia ja sallivia opiskeluympäristöjä löytyy. Peruskoulun jälkeen opiskelijoilla on paremmat mahdollisuudet valita kaveripiirinsä, olla oma itsensä ja vahvistaa seksuaalista suuntautumistaan. (Alanko 2014, 30.)

Haastateltavamme käyttivät yleisoppilaitoksissa opiskelutulkkeja. Kysyimme haastatteluissa, ovatko tulkit käyttäytyneet syrjivästi haastateltavia kohtaan. Kukaan haastateltavista ei ollut kohdannut syrjintää tulkkien toimesta.

6.2 Syrjintä perheessä

Vanhemmille tieto lapsensa seksuaalisesta suuntautumisesta aiheuttaa usein kriisin. Se saattaa herättää surun, pettymyksen, vihan ja pelon tunteita. Osa puolestaan voi tuntea olonsa helpottuneeksi, koska asiat selkenevät. Seksuaalisuuden moninaisuus koskettaa aina koko perhettä. (Nissinen 2011, 27.)

Kaksi haastateltavaa, B ja C, oli kokenut syrjintää perheen sisällä seksuaalisen suuntautumisensa takia. Syrjintää oli tapahtunut vanhempien ja isovanhempien toimesta. Haastatteluissa ei kuitenkaan tullut ilmi, että sisarukset olisivat syrjineet haastateltavia. Haastateltava A:n perhe hyväksyi haastateltavan seksuaalisen suuntautumisen samoin, kuin se oli koulussa hyväksytty. Perheelle seksu-

aalivähemmistöön kuulumisen oli tuttua, joten seksuaalisuuden moninaisuus ei ollut perheelle uusi asia.

B:n ja C:n haastatteluvastauksissa oli samankaltaisuuksia. Molempien äidit olivat hyväksyneet lapsensa seksuaalisen suuntautumisen, mutta isät olivat suhtautuneet asiaan negatiivisesti. Haastateltava C:n isä oli suuttunut eikä hyväksynyt tilannetta ollenkaan. Isä oli kieltänyt lastansa tuomasta seurustelukumppaniaan kylään. Haastateltava C:n isä on vuosien aikana alkanut suhtautua asiaan paremmin mutta ei vielääkään hyväksy lapsensa seksuaalista suuntautumista. Haastateltava B:n perheessä asiaa alettiin vältellä sen tultua ilmi.

Haastateltava C:n muu perhe hyväksyi hyvin hänen seksuaalisen suuntautumisen. Haastateltava B puolestaan kertoi, että hänen isänsä ei ollut ainoa, joka ei hyväksynyt asiaa. Haastateltava B:n mukaan vanhemmat sukupolvet ovat niin vanhoillisia, että heidän on vaikea ymmärtää ja hyväksyä homoseksuaalisuutta. Vanhoilliset ajattelutavat johtavat juurensa aikoihin, jolloin homoseksuaalisuutta pidettiin syntinä, rikoksena ja sairautena. Haastateltava itse toteaa:

Seksuaalinen suuntautuminen on oma päätökseni, joten heidän tulisi oppia hyväksymään se.

Tilanne on edelleen nykypäivänä sama: osa haastateltavan suvusta hyväksyy seksuaalivähemmistöön kuulumisen, osa ei.

Haastateltavien kokema syrjintä perheessä on siis ollut homofobista vihaa ja välttelyä. Väkivaltaisia tekoja haastateltavat eivät olleet joutuneet kohtaamaan. Lehtosen mukaan nuoria saatetaan avoimuudestaan huolimatta painostaa heteroseksuaalisuuteen ja oletetaan, että ei-heteroseksuaalinen kiinnostus on vain vaihe nuoren elämässä. Seksuaalisesta suuntautumisesta saatetaan vaieta tai aihe voidaan sivuuttaa. Joskus aihe tehdään näkymättömäksi eikä seksuaalista suuntautumista hyväksytä lainkaan. (Lehtonen 2003, 199–200.)

6.3 Syrjintä työelämässä

Vastaukset työelämässä syrjityksi tulemisesta jäivät vähäisiksi, koska vain yksi, haastateltava C, on aktiivisesti työelämässä ja kaksi muuta haastateltavaa ovat olleet opintojen jälkeen työttöminä. Työssäkäyvä haastateltava ei ollut kokenut syrjintää työelämässä. Haastateltava C ei ollut halunnut tuoda seksuaalista suuntautumistaan ilmi töissä, ettei siitä koituisi ongelmia. Haastateltava C:n omin sanoin:

Parempi vain olla hiljaa, paljastamatta mitään.

Seksuaalivähemmistöihin kohdistuvaa syrjintää ilmenee työpaikoilla esimerkiksi nimittelynä ja kiusaamisena, vaikka syrjintä on laissa kiellettyä. Ihminen, joka salaa seksuaalisen suuntautumisensa työpaikalla, joutuu useammin kuuntelemaan sivustaseuraajana nimittelyjä ja vitsailuja, kuin avoimesti itsestään kertonut seksuaalivähemmistöön kuuluva ihminen. Toisaalta oman suuntautumisensa salaava henkilö välttää avoimia työntekijöitä useammin heihin itseensä kohdistuvasta kielteisestä käytöksestä. (Lehtonen 2007, 38–39.)

Haastateltava C oli siis tehnyt ratkaisun olla paljastamatta seksuaalista suuntautumistaan. Lehtosen mukaan kyseessä voi olla pelko joutua kielteisen käytöksen ja suoranaisen syrjinnän kohteeksi. Seksuaalivähemmistöihin kuuluvilla ihmisillä on suuri riski joutua työpaikalla syrjityksi, eikä moni halua ottaa sellaista riskiä paljastamalla suuntautumistaan. Ei ole hämmästyttävää, että monet seksuaalivähemmistöihin kuuluvat henkilöt salaavat seksuaalisen suuntautumisensa työpaikalla. (Lehtonen 2007, 40.)

6.4 Muu syrjintä

Tämän teeman alla kyselimme haastateltavien kokemuksia syrjinnästä koulun, perheen ja työn ulkopuolella. Lehtosen mukaan useat seksuaalivähemmistöihin kuuluvat hakeutuvat vapaa-ajallaan hyväksyvään ystäväpiiriin tai homo-, lesbo- ja biyhteisöjen toimintaan, jotta voivat vapaasti olla "omana itsenään" (Lehtonen 2007, 43). Kaikki haastateltavat ovat rakentaneet itselleen ystäväpiirin, johon

kuuluu joko seksuaalivähemmistöjen jäseniä tai muuten hyväksyviä ihmisiä. Vain haastateltava C on kohdannut muutamaan otteeseen syrjintää vapaaajallaan. Hänelle on suoraan ilmaistu negatiivinen mielipide seksuaalivähemmistöjen vastenmielisyydestä.

6.5 Vähemmistöihin identifioituminen

Niin kuurojen yhteisö kuin seksuaalivähemmistökin ovat pieniä vähemmistöjä. Oletuksena on, että kukin haastateltava kuuro on automaattisesti kuurojen yhteisön jäsen. Halusimme kuitenkin selvittää, kokevatko haastateltavat kuuluvansa valtaväestön seksuaalivähemmistöön vai kuurojen yhteisön sisäiseen seksuaalivähemmistöön. Koska viittomakielisiä on Suomessa noin 5000 (Jokinen 2000, 79–80) ja seksuaalivähemmistöihin kuuluvia noin 5–15 % väestöstä (Lehto 2010a, 49; Lehtonen 2007), on ymmärrettävästi seksuaalivähemmistöihin kuuluvia kuuroja vieläkin vähemmän. Näin ollen vähemmistöihin kuulumisen ja niissä elämisen kokemukset nousevat merkittäviksi syrjintäkokemusten näkökulmasta.

Haastateltavista kaksi koki kuuluvansa kuurojen yhteisön lisäksi valtaväestön seksuaalivähemmistöön. Haastateltavat A ja B kertoivat viettävänsä enemmän aikaa seksuaalivähemmistöjen kuulevien jäsenten kanssa. Haastateltava A:n mukaan Suomessa seksuaalivähemmistöihin kuuluvat kuurot ovat todella pieni vähemmistö, vaikka tiiviissä kuurojen yhteisössä on helppo myöntää seksuaalinen suuntautuminen ja tulla hyväksytyksi. Hänellä kuitenkin on enemmän kuulevia heteroseksuaalisia ystäviä. Haastateltava B kokee tiiviin kuurojen yhteisön joskus haastavaksi, sillä yhteisössä juorut leviävät helposti. Haastateltava B onkin enemmän kuulevien ystäviensä kanssa.

Haastateltava C ei vietä paljon aikaa kuulevien kanssa. Hänen mukaansa etenkin nuorten kuurojen kanssa on helppo olla oma itsensä, mutta vanhemmista kuuroista hänen on vaikea sanoa. Haastateltava C näyttäisi identifioituvan kahta

muuta haastateltavaa vahvemmin kuurojen yhteisön sisäiseen seksuaalivähemmistöön.

6.6 Keinot selviytyä syrjinnästä

Luvussa 3.3 Syrjinnän seuraukset olemme kertoneet, mihin syrjintä voi pahimmillaan johtaa. Koska haastatteluista kävi ilmi, että haastateltavat ovat kokeneet syrjintää, halusimme selvittää, millä keinoin haastateltavat ovat syrjinnästä selvinneet. Lehdon mukaan esimerkiksi se, että teeskentelee heteroseksuaalia, voi olla yksi selviytymiskeino (Lehto 2010c, 144). Haastateltava A ei ollut kokenut syrjintää missään elämänvaiheessa, joten hänen ei ole tarvinnut keksiä keinoja kokemuksiensa ylipääsemiseksi. Haastateltava B jaksaa keskittämällä ajatuksensa tulevaisuudessa tapahtuviin positiivisiin asioihin, esimerkiksi lainsäädännön muuttumiseen:

Jatkossa voi adoptoida lapsia ja mennä naimisiin.

Haastateltava C pitäytyy hyväksyvien ihmisten seurassa. Työpaikallaan hän oli kuitenkin selviytymiskeinona tehnyt ratkaisun olla kertomatta seksuaalisesta suuntautumisestaan. Hän ei pidä yhteyttä ihmisiin, joiden kanssa ei tule niin hyvin toimeen seksuaalisen suuntautumisensa takia. Haastateltava C jättää itsepintaisesti negatiiviset kommentit huomioimatta. Omin sanoin hän kuvaa luonteenlujuuttaan seuraavasti:

Riittää, että itse tietää kuka on ja on tyytyväinen.

7 POHDINTA

Työmme merkittävyys todentui tuloksia tarkastellessa. Tärkein tehtävämme oli selvittää, kokevatko nuoret kuurot syrjintää seksuaalisen suuntautumisensa takia. Haastatteluista kävi ilmi, että kaksi kolmesta haastateltavasta on kokenut syrjintää. Tämä osoittaa, että tarve työllemme oli todellinen. Tulokset ovat suunta-antavia, mutta tuloksia ei voi pienen otoksen takia yleistää. Kaksikin syrjintätapausta on liikaa. Tavoitteemme olikin tuoda syrjintä ihmisten tietoisuuteen, jotta tilanteeseen olisi mahdollista puuttua. Koska kyseessä oli perustutkimus, koemme, että saimme tuotua uutta tietoa alallemme.

Jo haastattelun runkoa tehdessämme mietimme, miten kohderyhmämme ymmärtää syrjinnän käsitteen. Mikkola toteaa tutkimuksessaan syrjinnän olevan vieras käsite kuuroille (Mikkola 2011, 63). Haastattelutilanteissa selitimme esimerkein, mitä syrjinnällä tarkoitetaan. Viitoimme esimerkiksi KIUSATA, SUHTAUTUA HUONO, VÄKIVALTA, PILKATA ja HAUKKUA. Näin halusimme varmistaa, että kukin haastateltavista osaisi mahdollisimman hyvin kertoa syrjintäkokemuksistaan. Väärinymmärrykset olisivat vaikuttaneet vastauksiin ja näin ollen koko työmme tuloksiin. Mikkolan tutkimuksesta poiketen, haastateltavamme kuitenkin ymmärsivät syrjinnän ilman esimerkkejä.

Opinnäyteyöprosessin aikana kohtasimme erilaisia haasteita. Kohderyhmämme on hyvin pieni, eikä lähdekirjallisuutta löytynyt helposti. Jouduimme etsimään lähteitä laajasti useasta eri näkökulmasta ja arvioimaan niiden luotettavuutta kriittisesti. Pienen kohderyhmän vuoksi haasteena oli myös haastattelujen toteuttaminen. Isommasta joukosta olisimme saaneet helpommin vastaajia.

Haastatteluissa koimme haasteelliseksi myös aikataulut, sillä kaikkien osapuolten yhteisen ajan löytäminen oli vaikeaa. Ainoa ratkaisu oli toteuttaa kaikki haastattelut etäyhteydellä, jolloin viittomakielen ymmärtäminen vaati meiltä enemmän ponnisteluja. Vaikean asian selittäminen ymmärrettävästi meille vieraalla kielellä vaati paljon pohdintaa. Haastatteluissa esimerkiksi vähemmistöjen

ja niissä elämisen merkitystä pitikin toistaa ja selittää eri tavoin. Lopulta kuitenkin ymmärsimme toinen toisiamme, koska vuorovaikutus oli sujuvaa. Haastatteluja analysoitaessa huomasimme, että olisimme voineet toteuttaa haastattelut paremmin. Saimme vastaukset kaikkiin kysymyksiin, mutta lisäkysymyksiä heräsi. Vastauksia purkaessa toivoimme, että olisimme käsitelleet teemoja laajemmin ja syvemmin.

Suurin syy opinnäytetyön onnistumiseen oli saumaton yhteistyömme. Jaoimme työtehtävät onnistuneesti ja koemme, että panoksemme opinnäytetyöhön oli tasavertaista. Vaikka lähdekirjallisuuden hankkiminen oli haastavaa, olemme tyytyväisiä kattavaan, kompaktiin ja luotettavaan tietoperustaan. Olemme tyytyväisiä, että saimme jopa kolme haastattelua toteutettua pieneen kohderyhmään nähden. Opinnäytetyöprosessissa mukana oleviin henkilöihin, esimerkiksi haastateltaviin ja ohjaajiin, yhteydenpitomme ja vuorovaikutuksemme on ollut asiallista ja ammatillista.

Opinnäytetyön tarkoitus on kehittää opiskelijan ammatillista osaamista ja näkemystä (Kohti tutkivaa ammattikäytäntöä 2010, 32). Opinnäytetyöprosessin aikana opimme uutta tietoa vähemmistöistä, syrjinnästä sekä lainsäädännöstä ja kehityimme jatkuvasti läpi koko opinnäytetyön. Perehtyessämme muun muassa lainsäädännön historiaan oivalsimme, mitkä seikat vaikuttavat vielä nykypäivän asenteisiin ja näin ollen syrjiviin käytäntöihin. Opimme käyttämään termejä oikeaoppisesti ja tutkiva otteemme työhön kehittyi. Asiatyylisen tekstin kirjoittamisessa kehityimme huomattavasti. Osasimme pohtia tietoa kriittisesti ja rakentavasti. Opinnäytetyössämme oli tärkeää pohtia monia asioita eettisistä näkökulmista ja mielestämme onnistuimme siinä hyvin. Onnistuimme esimerkiksi säilyttämään haastateltavien anonymiteetin ja arvioimaan lähdekirjallisuuden luotavuutta.

Opinnäytetyömme herätti meissä paljon ajatuksia ja tiedonhaluisuutta. Koska meillä ei ollut enempää resursseja, ajattelimme, että hyviä jatkotutkimusaiheita olisi esimerkiksi saman tai samantapaisen tutkimuksen tekeminen laajemmalla otannalla. Työn voisi toteuttaa myös vanhemmilla ikäluokilla. Sitä ennen olisi

mielenkiintoista myös kartoittaa kohderyhmän määrää ja selvittää, ovatko seksuaalivähemmistöihin kuuluvat kuurot prosentuaalisesti pienempi vähemmistö kuin valtaväestön seksuaalivähemmistöt. Työn voisi toteuttaa myös tulkkien näkökulmasta, kokevatko viittomakielen tulkit työssään tai työyhteisössään syrjintää seksuaalisen suuntautumisen takia.

Koska työstämme kävi ilmi, että syrjintää seksuaalisen suuntautumisen takia esiintyy, olisi mielenkiintoista tutkia kuurojen yhteisön yleistä ilmapiiriä. Haastattelussa kysyimme kuurojen yhteisön suhtautumista haastateltaviimme. Olisi kiinnostavaa selvittää muiden kuurojen näkemyksiä ja ajatuksia yhteisönsä seksuaalivähemmistöihin kuuluvista kuuroista. Mietimme myös laajempaa selvitystä seksuaalivähemmistöihin kuuluvien kuurojen läheisten asenteista, sillä työstämme kävi ilmi, että perheissä suhtautuminen ei välttämättä ole hyväksyvä. Olisi mielenkiintoista tutkia esimerkiksi kuinka vanhemmat suhtautuvat lapseen, joka kuurouden lisäksi kuuluu toiseenkin vähemmistöön, seksuaalivähemmistöön.

LÄHTEET

- Ahtela, Karoliina; Bruun, Niklas; Koskinen, Pirkko K.; Nummijärvi, Anja & Saloheimo, Jorma (toim.) 2006. Tasa-arvo ja yhdenvertaisuus. Helsinki: Talentum.
- Alanko, Katarina 2014. Mitä kuuluu sateenkaarinuorille Suomessa? Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto.
- Alasuutari, Pertti 2011. Laadullinen tutkimus 2.0. Tampere: Vastapaino.
- Avioliittolaki 234/1929. 13.6.1929. Viitattu 25.11.2014.
<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1929/19290234?search%5Btype%5D=pika&search%5Bpika%5D=avioliittolaki#O1L3>
- Eurofem 2003. Aakkosellinen hakemisto. Viitattu 20.3.2015.
<http://www.eurofem.org/valtavirtaan/aakkosellinen.html>
- Euroopan neuvoston ihmisoikeussopimus. 4.11.1950. Viitattu 25.11.2014.
<http://www.fredman-mansson.fi/eniosop.htm#5>
- Euroopan unionin perusoikeuskirja. 18.12.2000. Viitattu 25.11.2014.
http://www.europarl.europa.eu/charter/pdf/text_fi.pdf
- Finlex i.a. Hallituksen esitykset. 2000. HE 200/2000. Hallituksen esitys Eduskunnalle laiksi virallistetusta parisuhteesta. Viitattu 22.1.2015.
<http://www.finlex.fi/fi/esitykset/he/2000/20000200>
- Hagström, Marjukka 2010. Kriminalisointien elinkaari säätämisestä dekrimineralisointeihin: Mikä muuttui ja miksi? Lapin yliopisto. Oikeustieteiden tiedekunta. Pro gradu –tutkielma. Viitattu: 26.4.2015.
http://www.doria.fi/bitstream/handle/10024/63930/Hagstr%C3%83%C2%B6m_Marjukka.pdf
- Hekma, Gert 2010. The Gay World: 1980 to the Present. Teoksessa Robert Aldrich (toim.) Gay Life and Culture: A World History. London: Thames & Hudson Ltd, 333–363.
- HeSeta i.a. Toimintaa. Illat, ryhmät & kurssit. Viitattu 22.1.2015.
<http://www.heseta.fi/toiminta/sateenkaaritoiminta>
- Heusala, Kari 2003. Miehen seksuaalisuus. Toinen painos. Helsinki: Like.

- Huotari, Kari; Törmä, Sinikka & Tuokkola, Kati 2011. Syrjintä koulutuksessa ja vapaa-ajalla: Erityistarkastelussa seksuaali- ja sukupuolivähemmistöihin kuuluvien nuorten syrjintäkokemukset toisen asteen oppilaitoksissa. Sisäasiainministeriön julkaisut 11/2011. Jyväskylä: Kopijyvä Oy. Viitattu 23.3.2015. http://yhdenvertaisuus-fibin.directo.fi/@Bin/f20be5482a67eacfb662eb17dece0494/1427112346/application/pdf/170692/Syrjint%C3%A4%20koulutuksessa%20ja%20vapaa-ajalla_web.pdf
- Jokinen, Markku 2000. Kuurojen oma maailma – kuurous kielenä ja kulttuurina. Teoksessa Anja Malm (toim.) Viittomakieliset Suomessa. Helsinki: Finn Lectura, 79–101.
- Juvonen, Tuula 1997. Normatiivisen hyvän harhat. Teoksessa Jukka Lehtonen, Jussi Nissinen & Maria Socada (toim.) Hetero-olettamuksesta moninaisuuteen. Helsinki: Edita, 11–17.
- Kajaanin ammattikorkeakoulu i.a. Opinnäytetyöpakki. Viitattu 23.3.2015. <http://193.167.122.14/Opari/ontTukiLaadullTeemoittelu.aspx>
- Kansalaisyhteiskunta ja poliittisia oikeuksia koskeva kansainvälinen yleissopimus. 23.3.1976. Viitattu 5.11.2014. <http://www.finlex.fi/fi/sopimukset/sopsteksti/1976/19760008#idm1058416>
- Karvinen, Marita 2015. Koulutussuunnittelija, Seta ry. Helsinki. Henkilökohtainen tiedonanto 11.3. Vastaanottaja Joonas Leppä.
- Keskusteluanalyysi Suomessa i.a. Kääntäminen ja glossaus. Viitattu 27.3.2015. <http://www.helsinki.fi/hum/skl/ca/kaangloss.html>
- Kohti tutkivaa ammattikäytäntöä. Opas Diakonia-ammattikorkeakoulun opinnäytetöitä varten. Diakonia-ammattikorkeakoulun julkaisuja C. Katsauksia ja aineistoja 17. 5., uudistettu laitos. Diakonia-ammattikorkeakoulu.
- Kovero, Camilla 2010. Sosiologia. Teoksessa Juhani E. Lehto & Camilla Kovero Homoseksuaalisuus tieteen näkökulmasta ja miesten kertomana. Helsinki: Lilith, 150–183.
- Kuurojen Liitto ry 2011. Lausunto vaaratiedotteiden antamisesta myös viittomakielellä. Viitattu 3.3.2015. <http://www.kl-deaf.fi/Page/a8d0dc06->

2490-49cf-bd5c-dc965c86129c.aspx?groupId=93df37e8-1330-4cf2-b7c4-4fe0568ef035&announcementId=c9932fb7-e0d5-442e-9ee3-24265c0c2cb2

Kuurojen Liitto ry 2015. Uutiset. Eduskunta hyväksyi viittomakielilain. Viitattu 14.3.2015. <http://www.kl-deaf.fi/fi-FI/uutiset/uutinen/?groupId=1ce45fc2-06ff-4d19-924c-67939a0bd93c&announcementId=931cede1-efe0-4cba-8de1-5e69af285c81>

Kuurojen Liitto ry i.a. Historia. Viitattu 18.11.2014. <http://www.kl-deaf.fi/fi-FI/historia/>

Laki rekisteröidystä parisuhteesta 950/2001. 9.11.2001. Viitattu 22.1.2015. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2001/20010950>

Lakivaliokunnan mietintö kansalaisaloitteesta avioliittolain, rekisteröidystä parisuhteesta annetun lain ja transseksuaalin sukupuolen vahvistamisesta annetun lain muuttamisesta 14/2014 vp. Viitattu 4.2.2015. http://www.eduskunta.fi/faktatmp/utatmp/akxtmp/lavm_14_2014_p.shtml

Lehto, Juhani E. 2010a. Johdanto. Teoksessa Juhani E. Lehto & Camilla Kovero Homoseksuaalisuus tieteen näkökulmasta ja miesten kertomana. Helsinki: Lilith, 15–43.

Lehto, Juhani E. 2010b. Biologia ja seksuaalisuuden syntyteoria. Teoksessa Juhani E. Lehto & Camilla Kovero Homoseksuaalisuus tieteen näkökulmasta ja miesten kertomana. Helsinki: Lilith, 44–107

Lehto, Juhani E. 2010c. Psykologia. Teoksessa Juhani E. Lehto & Camilla Kovero Homoseksuaalisuus tieteen näkökulmasta ja miesten kertomana. Helsinki: Lilith, 108–149.

Lehtonen, Jukka 1996. Yhteiskunnan heteroseksuaalisuus ja seksuaalivähemmistöjen arki. Teoksessa Taina Dahlgren, Juhani Kortteinen, K. J. Lång, Merja Pentikäinen & Martin Scheinin (toim.) Vähemmistöt ja niiden syrjintä Suomessa. Helsinki: Yliopistopaino, 155–170.

Lehtonen, Jukka 2003. Seksuaalisuus ja sukupuoli koulussa. Helsinki: Yliopistopaino.

- Lehtonen, Jukka 2007. Seksuaalisen suuntautumisen ja sukupuolen moninaisuuden liittyvä syrjintä. Teoksessa Outi Lepola ja Susan Villa (toim.) Syrjintä Suomessa 2006. Helsinki: Hakapaino, 18–65.
- Lepola, Outi 2007a. Johdanto. Teoksessa Outi Lepola & Susan Villa (toim.) Syrjintä Suomessa 2006. Helsinki: Hakapaino, 9–17.
- Lepola, Outi 2007b. Päätelmiä. Teoksessa Outi Lepola & Susan Villa (toim.) Syrjintä Suomessa 2006. Helsinki: Hakapaino, 219–230.
- Makkonen, Timo 2003. Syrjinnän vastainen käsikirja. Helsinki: Kansainvälinen siirtolaisuusjärjestö IOM. Viitattu 10.11.2014.
http://yhdenvertaisuus-fi-bin.directo.fi/@Bin/b9098e90f9d6c8fcc9dc6901a7ff23c9/1417525051/application/pdf/114953/finnish_anti-discrimination_handbook_full.pdf
- Malm, Anja & Östman, Jan-Ola 2000. Viittomakieliset ja heidän kielensä. Teoksessa Anja Malm (toim.) Viittomakieliset Suomessa. Helsinki: Finn Lectura, 9–32.
- Mikkola, Heli 2011. ”Syrjintä loppukoon” Viittomakielisten kuurojen kokema syrjintä. Helsinki: Kuurojen Liitto ry. Viitattu 13.12.2014. <http://www.kl-deaf.fi/File/04975ae2-0b9c-463c-8881-1313dee52192/syrjinta-loppukoon.pdf>
- Moty i.a. Monikulttuurisuus työyhteisössä-projekti. Vähemmistö. Viitattu 27.3.2015.
<http://estudio.edupoli.fi/moty/index.asp?id=718&kat=K%C3%A4sitt%C3%A4m%C3%A4t&sid=&sub=&title=3138>
- Murto, Roosa 2014. Kuurous vei Oskarin opiskelupaikan. Helsingin Sanomat 6.3.2014. Viitattu 14.3.2015.
<http://www.hs.fi/kotimaa/a1415506552444>
- Månsson, Ulf 1984. Synti, rikos, ihmisoikeus – oikeustaistelun historiaa ja nykyä. Teoksessa Kai Sievers & Olli Stålström (toim.) Rakkauden monet kasvot. Espoo: Weilin+Göös, 331–357.
- Mäkinen, Pirkko 2012. Selvitys sukupuolivähemmistöjen asemasta. Helsinki: Tasa-arvojulkaissuja 2012:1. Viitattu 26.11.2014. <http://www.tasa->

arvo.fi/c/document_library/get_file?folderId=243322&name=DLFE-19023.pdf

Neuvoston direktiivi 2000/79/EY. 27.11.2000. Viitattu 25.11.2014. <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/FI/TXT/HTML/?uri=CELEX:32000L0078&from=FI>

Nissinen, Jussi 2011. Luottamuksen rakentuminen moninaisuutta kunnioittaen. Teoksessa Liisa Tuovinen, Olli Stålström, Jussi Nissinen & Terhi Jorma Hentilä (toim.) Saanko olla totta? Sukupuolen ja seksuaalisuuden moninaisuus. Helsinki: Gaudeamus Helsinki University Press, 11–32.

Nuolijärvi, Pirkko 2006. Johdanto: Ensikieli ja sillanrakentajat. Teoksessa Niina Hytönen & Terhi Rissanen (toim.) Käden käännteessä. Helsinki: Finn Lectura, 10–16.

Oikeusministeriö i.a. Valmisteilla. Viitattu 22.1.2015.

http://oikeusministerio.fi/fi/index/valmisteilla/lakihankkeet/kielellisetja_kulttuurisetoikeudet/selvitysviittomakielilaintarpeesta.html

Pietikäinen, Sari & Luostarinen, Heikki 1996. Vähemmistöt Suomalaisessa julkisuudessa. Teoksessa Taina Dahlgren, Juhani Kortteinen, K. J. Lång, Merja Pentikäinen & Martin Scheinin (toim.) Vähemmistöt ja niiden syrjintä Suomessa. Helsinki: Yliopistopaino, 171–198.

Rikoslaki 885/2009. 13.11.2009. Viitattu 4.11.2014.

<https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1889/18890039001?search%5Btype%5D=pika&search%5Bpika%5D=rikoslaki#L47>

Salmi, Eeva & Laakso, Mikko 2005. Maahan lämpimään - Suomen viittomakielisten historia. Helsinki: Libris.

Savolainen, Leena 2000. Viittomakielten erilaiset muistiinmerkitsemistavat. Teoksessa Anja Malm (toim.) Viittomakieliset Suomessa. Helsinki: Finn Lectura, 189–200.

Scheinin, Martin 1996. Mitä on syrjintä? Teoksessa Taina Dahlgren, Juhani, Kortteinen, K. J. Lång, Merja Pentikäinen & Martin Scheinin (toim.) Vähemmistöt ja niiden syrjintä Suomessa. Helsinki: Yliopistopaino, 7–19.

- Seta ry 2011. Esite homo-, lesbo- ja bi-nuorten vanhemmille. Viitattu 4.2.2015.
https://www.dropbox.com/s/dgklhfdokx37lpg/Hlb-nuorten_vanhemmille.pdf
- Seta i.a. Järjestö. Viitattu 22.1.2015. <http://seta.fi/jarjesto/>
- Suni, Henrik 2015. Eduskunta hyväksyi YK:n vammaisten yleissopimuksen. Helsingin Sanomat 3.3.2015. Viitattu 9.3.2015.
<http://www.hs.fi/politiikka/a1425362228296>
- Sunnari, Vappu; Kangasvuori, Jenny; Heikkinen, Mervi & Kuorikoski, Niina (toim.) 2003. Leimattuna, kontrolloituna, normitettuna – Seksualisoitunut ja sukupuoliisoitunut väkivalta kasvatuksessa ja koulutuksessa. Oulu: Yliopistopaino.
- Suomen kääntäjien ja tulkkien liitto i.a. Kääntäminen ja tulkkaukset. Viitattu 21.3.2015. http://www.sktl.fi/kaantaminen_ja_tulkkaukset/alalletoihin/alan-vaatimukset/
- Suomen perustuslaki 731/1999. 11.6.1999. Viitattu 29.10.2014.
<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1999/19990731?search%5Btype%5D=pika&search%5Bpika%5D=perustuslaki>
- Suomen Viittomakielen Tulkit ry 2014. Viittomakielen tulkin ammattisäännöstö. Viitattu 13.3.2015. <http://tulkit.net/ammatti/viittomakielen-tulkin-ammattisaannosto>
- Taloudellisia, sosiaalisia ja sivistyksellisiä oikeuksia koskeva kansainvälinen yleissopimus. 3.1.1976. Viitattu 10.11.2014.
<http://www.finlex.fi/fi/sopimukset/sopsteksti/1976/19760006#idp2695488>
- Tjurin, Outi 2014. Koulutussuunnittelija, Seta ry. Helsinki. Henkilökohtainen tiedonanto 8.10. Vastaanottaja Joonas Leppä.
- Trasek ry i.a. Viitattu 9.12.2014. <http://trasek.fi/trasek/>
- Työsopimuslaki 55/2001. 26.1.2001. Viitattu 19.11.2014.
<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2001/20010055?search%5Btype%5D=pika&search%5Bpika%5D=ty%C3%B6sopimuslaki>
- Viittomakielilakia valmistelevan työryhmän mietintö. Oikeusministeriön julkaisu. Mietintöjä ja lausuntoja 42/2014. Helsinki: Oikeusministeriö. Viitattu 22.1.2015.

[http://oikeusministerio.fi/material/attachments/om/valmisteilla/lakiha
nkkeet/kielellisetjakulttuurisetoikeudet/Z1RfPPocB/Viittomakielilakia
_valmistelevan_tyoryhman_mietinto.pdf](http://oikeusministerio.fi/material/attachments/om/valmisteilla/lakiha
nkkeet/kielellisetjakulttuurisetoikeudet/Z1RfPPocB/Viittomakielilakia
_valmistelevan_tyoryhman_mietinto.pdf)

Vilka, Hanna 2010. Sukupuolen ja seksuaalisuuden kohtaaminen. Jyväskylä:
Ps-kustannus.

Wallvik, Birgitta 2000. Yhdistystoiminnan synty. Teoksessa Anja Malm (toim.)
Viittomakieliset Suomessa. Helsinki: Finn Lectura, 48–60.

Yhdenvertaisuuslaki 21/2004. 20.1.2004. Viitattu 9.11.2014.

[http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2004/20040021?search%5Btype
%5D=pika&search%5Bpika%5D=yhdenvertaisuuslaki](http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2004/20040021?search%5Btype
%5D=pika&search%5Bpika%5D=yhdenvertaisuuslaki)

Yhdenvertaisuuslaki 1325/2014. 30.12.2014. Viitattu 5.2.2015.

<http://www.edilex.fi/lainsaadanto/20141325>

Yle Uutiset 2014. Eduskunta äänesti sukupuolineutraalin avioliittolain puolesta.
28.11.2014. Viitattu 14.3.2015.

[http://yle.fi/uutiset/eduskunta_aanesti_sukupuolineutraalin_avioliittol
ain_puolesta/7657787](http://yle.fi/uutiset/eduskunta_aanesti_sukupuolineutraalin_avioliittol
ain_puolesta/7657787)

YK:n yleissopimus vammaisten henkilöiden oikeuksista ja valinnainen pöytäkir-
ja. 13.12.2006. Suomen YK-liiton julkaisu. Uudistettu painos 2012.
EU:n komission käännösosaston käännös. Somero: Sälekarin Kir-
japaino Oy. Viitattu 9.11.2014.

[http://www.ykliitto.fi/sites/ykliitto.fi/files/ykn_vammaissopimus_uudist
ettu_painos_2012.pdf](http://www.ykliitto.fi/sites/ykliitto.fi/files/ykn_vammaissopimus_uudist
ettu_painos_2012.pdf)

LIITTEET

LIITE 1: Sanasto

Keskeisimmät ja useammin käytetyt käsitteet ja termit avaamme opinnäytetyömme lomassa. Sanastoon olemme keränneet käsitteitä ja termejä, joita sivuamme opinnäytetyössämme. Näiden käsitteiden ja termien avaaminen tekstissä olisi rikkonut sen sidosteisuutta ja rakennetta.

Hetero-olettamus

Hetero-olettamus on syrjinnän muoto, jossa kaikkien oletetaan automaattisesti olevan heteroseksuaaleja. Hetero-olettamus elää yhteiskunnassa vahvasti, sillä lähes kaikki olettavat kohtaamansa ihmisen olevat heteroseksuaali, ottamatta huomioon seksuaalisen orientaation ja identiteetin variaatioita. (Lehto 2010a, 22–23.)

Sukupuolinormatiivisuus

Sukupuolinormatiivisuuden mukaan maailmassa ajatellaan olevan vain miehiä ja naisia. Muunlaisten sukupuolten olemassaolo kielletään, tai niitä pidetään perinteisen kaksinapaisen sukupuolijärjestelmän kahta vaihtoehtoa (miestä ja naista) huonompina. (Huotari, Törmä & Tuokkola 2010, 57.)

Trasek ry

Trasek ry on valtakunnallinen yhdistys, joka ajaa sukupuolivähemmistöjen perus- ja ihmisoikeuksia, vastustaa syrjintää sekä osallistuu hoitojärjestelmän kehittämiseen. (Trasek ry i.a.)

Audismi

Audismi tarkoittaa kuuroihin ja huonokuuloisiin kohdistuvaa syrjintää. Heitä pidetään huonompiarvoisina ja kykenemättöminä heidän kuulokykynsä takia. (Mikkola 2011, 26–27.)

Heteroseksismi

Heteroseksismi pitää heteroseksuaalisuutta ainoana mallina ja väheksyy homo- ja bi-ihmisten elämäntapaa. Heteroseksismi voi ilmetä esimerkiksi syrjintänä, väheksyntänä ja näkymättömäksi tekemisenä. (Eurofem 2003.)

Dekriminalisointi

Dekriminalisointi tarkoittaa, että jostain aiemmin rikollisesta teosta ei enää seuraa rangaistusta (Hagström 2010, 1).

Glossaus

Viittomakielessä glossi tarkoittaa viittoman perusmerkitystä vastaavaa sanaa. Glossi on siis viittoma sanan perusmuodosta ja se merkitään vakiintuneen tavun mukaan suuraakkosilla. (Savolainen 2000, 192.) Glossauksen avulla lauseista näkee kieliopilliset ainekset ja rakenteen (Keskusteluanalyysi Suomessa i.a.).

LIITE 2: Haastattelukutsu

21.10.2014

Haastattelukutsu

Oletko 18–29-vuotias suomalaista viittomakieltä käyttävä kuuro? Kuulutko seksuaalivähemmistöön, eli oletko homo, lesbo, bi tai jotain siltä väliltä? Haluatko osallistua ainutlaatuisen tutkimukseen? Olet etsimämme henkilö!

Olemme viimeisen vuoden viittomakielen tulkkioiskelijoita Turun Diakonia-ammattikorkeakoulusta. Teemme opinnäytetyötä liittyen nuorten kuurojen homoseksuaalien kokemuksiin syrjinnästä. Haluamme haastatella juuri sinua ja näin kartoittaa syrjinnän kokemuksia. Haastattelussa kysymme millaista syrjintää olet seksuaalisen suuntautumisesi takia kokenut. Ethän epäröi osallistua haastatteluun, vaikka sinusta tuntuu, että et olisi kokenut lainkaan syrjintää, tai sinulla ei olisi paljon kerrottavaa aiheesta.

Haastattelut kuvataan, jotta voimme palata haastattelujen sisältöön opinnäytetyötä tehdessämme. Haastatteluja käytetään vain opinnäytetyössämme, eivätkä haastatteluvideot päädy väriin käsiin tutkimuksen jälkeenkään. Käsittelemme materiaalia luottamuksellisesti, eikä vastaajien henkilöllisyyttä paljasteta missään vaiheessa. Haastattelutilanteessa allekirjoitetaan suostumuslomake, jolla varmistetaan haastattelun luotettavuus.

Pyrimme tapaamaan haastateltavan kasvotusten (Turun alue), mutta pitkän välimatkan vuoksi voimme toteuttaa haastattelun myös videopuheluna, esimerkiksi Skypen välityksellä. Yritetään sopia mukava tapa, paikka ja aika haastattelulle.

Otathan yhteyttä mahdollisimman pian, kuitenkin viimeistään 15.11. ja sovitaan haastattelusta tarkemmin! Voit ottaa rohkeasti yhteyttä kumpaan haastattelijaan tahansa ja ilmaista halukkuutesi haastatteluun. Tämän haastattelukutsun saa mielellään lähettää eteenpäin myös muille mahdollisille osallistujille.

Ystävällisin terveisin viittomakielen tulkkioiskelijat,

Riika Vähä-Ruona
riika.vaha-ruona@student.diak.fi
044-XXXXXXX

Joonas Leppä
joonas.leppa@student.diak.fi
040-XXXXXXX

Linkki videotervehdykseen:

<https://www.youtube.com/watch?v=mWTEXfeLkJ4&feature=youtu.be>

LIITE 3: Suostumuslomake

SUOSTUMUS HAASTATTELUMATERIAALIN KÄYTÖSTÄ

Annan Joonas Lepälle ja Riika Vähä-Ruonalle luvan käyttää taltioitua haastatteluni ja antamani tietoja heidän opinnäytetyössään. Opinnäytetyö toteutetaan Turun Diakonia-ammattikorkeakoulussa.

Opinnäytetyössä ei tuoda ilmi vastaajan nimeä, tarkkaa ikää, eikä asuinpaikkaa. Myös opinnäytetyön tekijät noudattavat vaitiolovelvollisuutta edellä mainituista tiedoista. Videomateriaalia ei julkaista, eikä näytetä muille tahoille. Materiaalia käytetään ainoastaan opinnäytetyön tekemiseen. Haastatteluvideo tuhoetaan opinnäytetyön valmistuttua.

Paikka ja aika: _____

Allekirjoitus: _____

Paikka ja aika: _____

Allekirjoitus: _____

Allekirjoitus: _____